NR. 7. ROK IX. GAZ I WODA LIPIEC 1929

SPRAWOZDANIE

z XI Zjazdu Gazowników i Wodociągowców Polskich połączonego z Walnemi Zebraniami Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Polskich oraz Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskiem,

który odbył się w Poznaniu w dniach 22—25 czerwca 1929 roku.

(Program Zjazdu patrz »Gaz i Woda« Nr. 5 i 6).

Pierwszy dzień obrad: 22 czerwca.

Uroczyste otwarcie Zjazdu w Auli Uniwersytetu Poznańskiego, wobec licznie zebranych przedstawicieli władz państwowych i komunalnych, członków Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Polskich, delegatów Związku Gospodarczego Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskiem oraz zaproszonych gości, odbyło się punktualnie o godzinie 10 min. 30 przed południem.

Zjazd zagaił przewodniczący dyrektor Swierczewski następującem przemówieniem:

Otwierając XI Zjazd Gazowników i Wodociągowców Polskich, witam serdecznie w imieniu Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Polskich i Związku Gospodarczego Gazowni i Wodociągów w Państwie Polskiem wielce szanownych uczestników Zjazdu, a w szczególności drogich nam gości, przedstawicieli pokrewnych organizacyj gazowniczo-wodociągowych w Czechosłowacji w osobach: przewodniczącego Rady zarządzającej gazowni w Pradze p. Titěra, zastępcy przewodniczącego p. Hlavačka i dyrektora gazowni w Michli p. inż. Karola Jedlički, witam przedstawicieli władz państwowych i komunalnych, nauki i organizacyj społecznych w osobach: przedstawicieli Ministerstwa Przemysłu i Handlu inż. Kowalskiego i prof. Derynga, przedstawicieli Departamentu Samorządowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dyrektora Strzeleckiego i radcy dr. Rozwadowskiego, prezesów Zarządów Gazowni i Wodociągów miasta st. Warszawy mec. Tłuchowskiego i senatora Koernera, ławnika Magistratu inż. Wachowskiego, wreszcie wszystkich gości i kolegów gazowników i wodociągowców, przybyłych na Zjazd ze wszystkich obszarów ziem polskich.

O programach naszych prac zjazdowych i o zamierzeniach, przyświecających naszej działalności od pierwszej chwili powstania Państwa Polskiego i od pierwszych chwil życia naszych organizacyj, nie będę mówił, gdyż spełnione to już było niejednokrotnie na zjazdach poprzednich. Na dziesięcioleciu, obchodzonem na IX naszym Zjeździe w Toruniu, przedstawiliśmy historję naszych usiłowań w obydwu przez nas reprezentowanych dziedzinach i stwierdziliśmy rezultaty tychże. Musimy sobie jednak z ręką na sercu powiedzieć, że aczkolwiek dużo się na korzyść zmieniło, stwierdzając z radością powstanie całych gałęzi przemysłów, jakich przed wojną u nas nie było, jak zastosowanie szamoty polskiej do budowy pieców gazowniczych i powstanie nawet przedsiębiorstwa budowy tychże, budowę aparatury do wyziębiania i oczyszczania gazu i wszelkich konstrukcyj żelaznych, posuniętych aż do budowy wielkich zbiorników do gazu, szereg wytwórni gazomierzy, kuchen, kuchenek, pieców kąpielowych, pieców przemysłowych, fabrykację wodomierzy, odlewnictwa rur w wielkim stylu, rozwinięcie budowy pomp, wyrobów ceramicznych kanalizacyjnych i całego szeregu drobnych przemysłów w obydwu dziedzinach — to jednak w dziedzinie rozwoju wodociągarstwa, a bez porównania jeszcze gorzej gazownictwa, tempo tego rozwoju jest zbyt małe, ażebyśmy mogli z zadowoleniem powiedzieć, że zadania objęte obydwiema temi dziedzinami są należycie spełnione. Jeżeli w dziedzinie wodociągarstwa czynnik zdrowia społecznego odgrywa w dużym stopniu rolę ułatwiającą jej rozwój, to niestety w drugiej dziedzinie przez nas reprezentowanej — w gazownictwie — ze względu na jej handlowo-przemysłowy — poza higjenicznym — charakter tych ułatwień dotychczas nietylko że nie było, ale przeciwnie, wskutek braku odpowiedniej polityki komunalnej i państwowej, rozwój gazownictwa był bardzo hamowany. A jest hamowany jeszcze i z tego powodu, że społeczeństwo nasze, wskutek braku uświadomienia z lekkiem sercem przechodząc nad tego rodzaju zagadnieniami do porządku dziennego, powiada sobie, że »gaz jest przeżytkiem«. Niestety, dzieje się to jed-

nak tylko w Polsce. Gazownictwo nie jest przeżytkiem, jeżeli chodzi o państwa zachodnie. W tej chwili w Niemczech jest ono w zaczątku najpotężniejszej fazy rozwoju przez rozbudowę centrali okręgowych w postaci koksowni, czy też gazowni. Nie jest ono przeżytkiem, gdyż, kiedy u nas na głowę zaludnienia w państwie wypada zużycie gazu w ilości 6 m^3, to w Anglji 189 m^3, w Holandji 78 m^3, w Niemczech 55 m^3, w Szwajcarji (o bardzo taniej elektryczności) 48 m^3, a nawet na Węgrzech jeszcze 12 m^3. Gazownictwo w Polsce ma zatem wielką przyszłość, ale musi ono mieć na wzór państw innych również swoją politykę państwową i komunalną. Jakkolwiek na poprzednich zjazdach stałą obecność władz państwowych i bardzo przychylny ich stosunek do tego rodzaju zagadnień należy stwierdzić, to jednak realnych rezultatów w popieraniu rozwoju gazownictwa, tej polityki, o której wspominałem, dotychczas niema. Przeciwnie, najważniejszy czynnik, decydujący o rozwoju gazownictwa — węgiel — jest do niego wrogo usposobiony i gdy dla celów handlowych, nawet w małym zakresie potrafi ten węgiel być ustępliwy, gazownictwo musi opłacać go po najwyższych cenach i tem samem, narażając się na podwyżkę ceny gazu, zamiast rozwoju – oczekiwać wręcz przeciwnego zjawiska.

Pomimo wszystko, dzięki prawom ewolucji i naszym do pewnego stopnia usiłowaniom, poza rozbudową gazowni w Warszawie, Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Bydgoszczy, Lublinie i w innych miastach, powstały w ciągu minionego dziesięciolecia w Polsce nowe gazownie bądź dla celów komunalnych, bądź przemysłowych. Mamy do zanotowania nową gazownię w Radomiu, w Starachowicach i w Mościcach; zaczęto budowę w Częstochowie, projektuje się zaś budowę w Gdyni, Kielcach, Białymstoku, Wilnie i w Będzinie okręgowej gazowni.

W dziedzinie wodociągarstwa i kanalizacji znowu, poza rozbudową istniejących urządzeń w miastach, z których ze względu na ich rozmiar należy podkreślić przedewszystkiem Warszawę (grupa filtrów powolnych, dwie hale maszyn, wielki basen osadowy, przeszło 100 km sieci wodociągowej i 27 km sieci kanalizacyjnej), Lwów (budowa stacji przepompowywań oraz rozbudowa sieci), Poznań (rozbudowa ujęcia wody, jak również i sieci około 25 km), mamy do zanotowania: w Łodzi — budowę kanalizacji, w Lublinie — budowę wodociągów i kanalizacji, w Radomiu — budowę wodociągów i kanalizacji, w Częstochowie i Piotrkowie to samo, w Dąbrowie Górn. — kanalizacji, w Kielcach — wodociągów, w Sosnowcu — kanalizacji, oraz w stadjum przygotowania: w Kruszwicy wodociągi, w Siedlcach wodociągi i kanalizacja, w Łucku wodociągi, w Białymstoku kanalizacja i w całym szeregu innych miast drobniejsze inwestycje.

Kończąc to zbyt długie zagajenie, chciałbym, poza powtarzanemi rok rocznie życzeniami najlepszych rezultatów obrad XI Zjazdu, wyrazić jeszcze jedno życzenie: ażeby następna Wystawa Krajowa za okres drugiego dziesięciolecia rozwoju gospodarczego Państwa Polskiego mogła przedstawić obydwa działy przez nas reprezentowane w imponującej postaci.

Pozwalam sobie zaprosić w imieniu Zjazdu do stołu prezydjalnego: honorowego przewodniczącego Miejscowego Komitetu Zjazdowego Pana Prezydenta Ratajskiego, którego zgłaszam na Honorowego Prezesa Zjazdu, następnie naszych gości czechosłowackich: p. Titĕra, przewodniczącego Rady zarządzającej Gazowni Miejskiej w Pradze, p. Hlavačka, zastępcę przewodniczącego Rady zarządzającej tejże Gazowni i kierownika Gazowni praskiej p. Jedlička, następnie prezesów Zarządów Gazowni i Wodociągów m. st. Warszawy pp. mec. Tłuchowskiego i senatora inż. Koernera, członków Komitetu Zjazdowego pp. dyr. inż. Dziurzyńskiego, dyr. inż. Kotowicza oraz inżynierów: Janczaka, Klimczaka, Marcinkowskiego, Naszkiewicza, Pomorskiego i Wirbsera, dyrektora Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy inż. Włodzimierza Rabczewskiego, dyrektora Instytutu Wodociągowo-Kanalizacyjnego inż. Ludwika Piekarskiego i wreszcie Prezydja obydwóch organizacyj gazowniczo-wodociągowych. Na sekretarzy proszę: redaktora »Gazu i Wody« kol. dr. inż. Dolińskiego, sekretarza Redakcji kol. inż. Czaplicką oraz kolegów inż. Konopkę, inż. Nowickiego i Myszkowskiego.

Przemówienia powitalne rozpoczął prezydent m Poznania Ratajski, który witał Zjazd w imieniu miasta Poznania, zapraszając uczestników do zwiedzenia Powszechnej Wystawy Krajowej i zakładów miejskich.

Zkolei przemawiali: p. Titĕra — imieniem miasta Pragi i Gazowni Praskiej, p. Jedlička — imieniem Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Czechosłowackich, senator Koerner — imie-

niem Zarządu Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy, mec. Tłuchowski — w imieniu Magistratu m. st. Warszawy i Zarządu Gazowni m. st. Warszawy, prof. dr. Deryng — w imieniu Towarzystwa Technicznej Wiedzy Wojskowej, prof. inż. Trepka — imieniem Związku Przemysłu Chemicznego w Rzeczypospolitej Polskiej, inż. Piekarski — w imieniu Polskiego Instytutu Wodociągowo-Kanalizacyjnego, wreszcie radca Kolbuszewski — w imieniu Zarządu Powszechnej Wystawy Krajowej.

Stosownie do porządku dziennego przystąpił następnie przewodniczący dyr. Swierczewski do odczytania sprawozdania z wykonania uchwał X-go Zjazdu G. i W. P. w Katowicach.

Rezolucja wspólna:

1) W sprawie komercjalizacji zakładów przemysłowych miejskich.

Sprawa w toku; zebraniem materjałów zajął się inż. Seifert. Pozatem Zrzeszenie jest w stałym kontakcie z władzami.

Rezolucja Sekcji gazowniczej:

1) W sprawie stosowania płóczek wieżowych z pierścieniami Raschiga, wyrobu krajowego, zamiast drogich zagranicznych płóczek obrotowych.

Teza realizuje się. Prócz Gazowni Poznańskiej, Gazownia Warszawska ustawia płóczki wieżowe wyrobu krajowego.

Rezolucje Sekcji wodociągowej:

1) W sprawie tez do referatu dyr. inż. Rabczewskiego p. t. »Inwestycje wodociągowo-kanalizacyjne a regulacje miast i osiedli«:

I. Ustalenie zamierzeń inwestycyjnych wodociągowo-kanalizacyjnych wysuwa potrzebę poprzedniego ustalenia zamierzeń regulacyjnych danego osiedla w postaci opracowania chociażby ogólnego planu regulacyjnego;

II. Plan regulacyjny osiedla winien uwzględniać charakter inwestycyj wodociągowo-kanalizacyjnych oraz możności ich właściwego rozwoju;

III. Zamierzenia wodociągowo-kanalizacyjne osiedla, w ustalaniu oraz w wykonaniu, winny ściśle stosować się do wytycznych jego planu regulacyjnego —

uchwalono kwestję tę przekazać Polskiemu Instytutowi Wodociągowo-Kanalizacyjnemu łącznie z Tow. Urbanistów.

W myśl powyższego, Polski Instytut Wodociągowo-Kanalizacyjny wszedł w kontakt z Tow. Urbanistów, a ostatnio z Naczelnikiem Biura Regulacji m. st. Warszawy p. inż. Kazimierzem Saskim, jako jednym z najwybitniejszych urbanistów.

2) W sprawie tez referatu dyr. inż. W. Rabczewskiego »Przymus wodociągowo-kanalizacyjny w świetle nowych ustaw«:

I. Ustanowienie przymusu wodociągowo-kanalizacyjnego dla gmin w ogólności oraz w szczególności przy istnieniu gminnych inwestycyj wodociągowo-kanalizacyjnych, dla poszczególnych w nich nieruchomości, jest wskazane, tak ze względów zdrowotnych, jak też i gospodarczych;

II. Celowe stosowanie przymusu wodociągowo-kanalizacyjnego, ze względu na obecny stan ekonomiczny gmin w Polsce oraz poszczególnych ich członków, wymaga celowego, a właściwie ujętego ekonomicznego rozstrzygnięcia;

III. Właściwe uskutecznienie przymusu wodociągowo-kanalizacyjnego ściśle wiąże się z gospodarką samorządową, wobec czego rola samorządu w dziedzinie tego zagadnienia winna być dominująca i jak najmniej skrępowana —

w myśl propozycji referenta uchwalono, aby referat był opublikowany w czasopiśmie »Technik Sanitarny« i aby Instytut miał na uwadze dalsze posunięcia w tej sprawie.

Referat był opublikowany w Nr. 2—3 »Technika Sanitarnego« z r. 1928. Pozatem w powyższych sprawach Instytut miał rozmowy z kierownikiem Działu techniczno-sanitarnego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych oraz z dyrektorem Departamentu Samorządowego.

3) Odnośnie referatów: dr. inż. Kowalskiego »O wodzie wgłębnej« w połączeniu z referatem inż. Łuczkowa »O znaczeniu triasu polskiego zagłębia węglowego dla wodociągów tegoż zagłębia«, poruszających sprawy ściśle związane z kwestją zaopatrzenia w wodę ludności Zagłębia górnośląskiego i dąbrowskiego —

uchwalono sprawę całkowicie przekazać Polskiemu Instytutowi Wodociągowo-Kanalizacyjnemu.

W myśl uchwały Zjazdu, Polski Instytut Wodociągowo-Kanalizacyjny złożył odpowiednie memorjały pp. Ministrom: Spraw Wewnętrznych, Przemysłu i Handlu oraz Robót Publicznych.

4) W związku z powyższemi referatami poruszono sprawę udziału inżynierów górników, a szczególniej hydrologów, przy rozpatrywaniu zagadnień wodociągowych. Polski Instytut Wodociągowo-Ka-

nalizacyjny, w myśl wyrażonego życzenia, wszedł w bliższy kontakt z Instytutem Hydrologicznym.

5) Odnośnie referatu prof. Bujwida, proponującego stworzenie przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych stałej Rady Znawców do celów wodociągowo-kanalizacyjnych i zgodnie z uchwaloną tezą, że:

zebrani na X Zjeździe Gazowników i Wodociągowców Polskich w Katowicach inżynierowie-wodociągowcy, wysłuchawszy referatu prof. O. Bujwida o badaniach wody wodociągowej, uchwalili zwrócić się do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o jak najrychlejsze wydanie rozporządzenia dotyczącego norm technicznych i zdrowotnych zaopatrywania w wodę miast i osiedli —

Polski Instytut Wodociągowo-Kanalizacyjny, któremu sprawę tę przekazano, miał specjalną konferencję z dyrektorem V Departamentu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o przyśpieszenie wydania norm zdrowotnych zaopatrywania w wodę osiedli.

Normy techniczne są w opracowaniu Polskiego Instytutu Wodociągowo-Kanalizacyjnego i po ostatecznem wykończeniu zostaną złożone w formie memorjału do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Następnie dr. Doliński odczytał depesze i listy, które na otwarcie Zjazdu nadesłali: Minister Przemysłu i Handlu inż. Kwiatkowski, dyrektor Departamentu Przemysłowego Ministerstwa Przem. i Handlu Dąbrowski, dowódca D. O. K. VII gen. dyw. Dzierżanowski, prezes Dyrekcji Kolei Państw. w Poznaniu inż. Ruciński, Izba Przemysłowo-Handlowa w Poznaniu, prezydent m. st. Warszawy Słomiński, inż. Piotr Drzewiecki, ławnik m. st. Warszawy senator Szczypiorski, inżynierowie Dyrekcji Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy, dyr. inż. Klimczak, Komisja Rurociągów Polskiego Komitetu Normalizacyjnego, dr. Chodźko (Państwowa Szkoła Higjeny), inż. Rudolf, inż. Lindstedt.

Zkolei przewodniczący dyr. Swierczewski zaproponował wysłanie następujących depesz:

Prezydent Rzeczypospolitej Profesor Ignacy Mościcki — Warszawa.

XI Zjazd Gazowników i Wodociągowców Polskich w Poznaniu składa wyrazy hołdu i czci.

Minister Wojny Pierwszy Marszałek Polski Józef Piłsudski — Warszawa.

XI Zjazd Gazowników i Wodociągowców Polskich w Poznaniu przesyła wyrazy najgłębszej czci jako przedstawicielowi idei wielkiej i potężnej Ojczyzny.

Prezes Rady Ministrów dr. Kazimierz Świtalski — Warszawa.

XI Zjazd Gazowników i Wodociągowców Polskich odbywający się w Poznaniu składa na ręce Pana Prezesa zapewnienia swojej pracy dla dobra interesów Ojczyzny.

Minister Przemysłu i Handlu inż. Eugenjusz Kwiatkowski — Warszawa.

Uczestnicy XI Zjazdu Gazowników i Wodociągowców Polskich w Poznaniu przesyłają zapewnienia wytrwałej pracy dla rozwoju ojczystego przemysłu.

Minister Spraw Wewnętrznych generał Sławoj Składkowski — Warszawa.

XI Zjazd Gazowników i Wodociągowców Polskich w Poznaniu przesyła zapewnienia swojej pracy dla dobra interesów Ojczyzny.

Minister Robót Publicznych inż. Jędrzej Moraczewski — Warszawa.

Uczestnicy XI Zjazdu Gazowników i Wodociągowców Polskich w Poznaniu przesyłają zapewnienia swojej pracy dla dobra interesów Ojczyzny.

Dalszy punkt porządku obrad przewidywał dwa odczyty, z których odbył się tylko pierwszy, mianowicie dyr. inż. Antoni Kotowicz wygłosił referat p. t.: »Znaczenie rzek dla zaopatrywania wielkich miast w wodę«. Drugi odczyt, profesora Pillicha, przeniesiono do Sekcji Gazowniczej.

Na zakończenie dokonano wyborów przewodniczących dla poszczególnych Sekcyj, obierając inż. Edwarda Szenfelda przewodniczącym Sekcji Wodociągowej, zaś inż. Kazimierza Żardeckiego i inż. Mieczysława Seiferta przewodniczącymi Sekcji Gazowniczej.

W czasie obrad wykonano zdjęcia fotograficzne uczestników inauguracji.

Po południu obradowały od godz. 15 min. 30 obie Sekcje w salach Uniwersytetu.

Na Sekcji Gazowniczej wygłoszono cztery odczyty, mianowicie:

1) Dr. Inż. Jarosław Doliński: »Laboratoryjne próby gazowania węgla kamiennego z Brzeszcza«.

2) Dyr. Inż. Antoni Dziurzyński: »Praktyczne wyniki ruchu instalacji dwugazu gazowni poznańskiej«.

3) Inż. Jerzy Gigiel: »Próby zwiększenia wydajności gazu z węgla przez krakowanie«.

4) Inż. Czesław Kłobukowski: »Zasady regulacji pieców gazowych rekuperacyjnych«.

W obradach tych brało udział przeszło 30 osób. Rezultatem bardzo ciekawej i obszernej dyskusji, która rozwinęła się po dwóch pierwszych odczytach, były dwie rezolucje, jedna zgłoszona przez dyr. Seiferta w sprawie umożliwienia gazowniom technicznych prób węgla z Brzeszcza, druga — inż. Krzywieca — w sprawie polityki koncernów węglowych i żelaznych, hamującej rozwój gazownictwa i przemysłów z niem związanych *).

W Sekcji Wodociągowej wygłosił inż. Jan Pomorski referat p. t.: »Uszkodzenia sieci wodociągowej m. st. Warszawy spowodowane przez mrozy i wpływy elektromagnetyczne«, który wywołał długą i interesującą dyskusję, zakończoną uchwaleniem rezolucji, zalecającej prowadzenie badań nad głębokością przemarzania ziemi, wzajemne komunikowanie sobie przez zakłady sprawozdań technicznych oraz powołanie komisji dla ustalenia metod obrony rurociągów przed prądami błądzącemi.

*) Dyskusje po poszczególnych odczytach będą drukowane łącznie z odczytami.

Wieczorem zebrali się uczestnicy Zjazdu na raucie, wydanym przez Miasto w salach Magistratu na cześć obradującego równocześnie Zjazdu Federacji Inżynierów Słowiańskich (F. I. S.).

Drugi dzień obrad: 23 czerwca.

Przedpołudnie tego dnia było poświęcone na zwiedzanie Powszechnej Wystawy Krajowej. Uczestnicy Zjazdu zebrali się o godz. 10-tej przed głównem wejściem na Wystawę, następnie zaś rozeszli się grupkami, dążąc do specjalnie interesujących ich pawilonów. Pawilonem, którego zwiedzenie leżało w programie każdej grupy uczestników, był oczywiście pawilon Samorządów, mieszczący w jednem ze skrzydeł wystawę



Inauguracja XI Zjazdu G. i W. P. w auli Uniwersytetu Poznańskiego.

»Gaz i Woda«, zorganizowaną przez Związek Gospodarczy Gazowni i Wodociągów oraz Instytut Wodociągowo-Kanalizacyjny.

O godz. 15 min. 30 rozpoczęły się obrady Walnych Zebrań Zrzeszenia i Związku.

Protokół
XI Walnego Zebrania Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Polskich
odbytego w Poznaniu w dniu 23 czerwca 1929 r.

z następującym porządkiem obrad:

1. Odczytanie protokółu X Walnego Zebrania, odbytego w dniu 17 maja 1928 r. w Katowicach.
2. Sprawozdanie z czynności Zarządu.
3. Sprawozdanie kasowe i Komisji Rewizyjnej oraz zatwierdzenie zamknięcia rachunków.
4. Zatwierdzenie budżetu na rok 1929.
5. Sprawozdanie Redakcji czasopisma »Gaz i Woda«.
6. Komunikaty:
   a) o przyjęciu nowych członków,
   b) o regulaminie obowiązującym Komitety Zjazdowe Gazowników i Wodociągowców Polskich, zatwierdzonym na posiedzeniu Zarządu Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Polskich, odbytem w dniu 7 września 1928 r.,
   c) o kooptowaniu inż. W. Rabczewskiego, dyrektora Wodociągów i Kanalizacji w Warszawie, do stałego Komitetu łącznikowego w Warszawie — do zatwierdzenia przez Walne Zebranie,
   d) o doradztwie w sprawach dotyczących gazowni na Pomorzu,
   e) o nawiązaniu stosunków z Międzynarodowym Komitetem Doradczym przewodów telefonicznych i telegraficznych na dużą odległość w związku z oddziaływaniem prądów błądzących na rury gazowe i wodociągowe.
7. Wybór 8-miu członków Zarządu na miejsce ustępujących oraz 5-ciu członków i 5-ciu zastępców Komisji Rewizyjnej.
8. Wnioski i zapytania.
9. Oznaczenie miejsca i terminu XII Walnego Zebrania.

Na liście obecności zapisało się 63 członków, co w myśl § 6 statutu czyniło Zebranie prawomocnem.

Zagaił zebranie o godz. 3 min. 30 po południu Przewodniczący Zrzeszenia, dyr. Swierczewski wezwaniem do uczczenia pamięci zmarłych w ubiegłym roku członków Zrzeszenia: ś. p. dr. Ludwika Kossakowskiego i Alfonsa Welkego, poczem odczytał porządek obrad.

Powyższy porządek zebrani przyjęli do wiadomości, poczem przystąpiono do obrad.

ad 1) Na wniosek dyr. Seiferta, wobec znanej wszystkim obecnym z czasopisma »Gaz i Woda« treści protokółu X Walnego Zebrania, zgodzono się jednomyślnie, aby go nie odczytywać i jednocześnie zatwierdzić w całości.

ad 2) Sekretarz Zrzeszenia, inż. Nowicki odczytał Sprawozdanie z działalności Zarządu za czas od 17 maja 1928 r. do 22 czerwca 1929 r.:

W okresie sprawozdawczym odbyły się 4 posiedzenia plenarne i 3 prezydjalne, oraz szereg posiedzeń stałej Komisji Łącznikowej XI Zjazdu. Powyższe posiedzenia zwołane były:

4 w Warszawie,
2 w Poznaniu,
1 we Lwowie.

Posiedzenia Komisji łącznikowej odbyły się w Warszawie.

W obradach plenarnych i prezydjalnych posiedzeń Zarządu — brało udział przeciętnie 14-tu członków.

Na powyższych posiedzeniach rozpatrzono sprawy i postanowienia uchwalone na X Walnem Zebraniu w Katowicach, oraz sprawy poruszone w roku sprawozdawczym, a mianowicie:

1) Ukonstytuowanie się Zarządu.

2) Opracowano i przyjęto regulamin Komitetów Zjazdowych.

3) Omówiono sprawę ustosunkowania się instytucyj użyteczności publicznej do samorządów, oraz wybrano Komisję, mającą opracować postulaty tego stosunku.

4) Postanowiono opracować regulamin wykonywania robót instalacyjnych oraz przepisy dla instalatorów.

5) Poruszano sprawę komercjalizacji zakładów przemysłowych miejskich.

6) Omawiano sprawy węglowe, dostawę i rabaty i w tejże materji wydelegowano przedstawicieli Zrzeszenia do Ministra Przemysłu i Handlu, w celu przedłożenia obrazu stosunków z koncernami węglowemi. Postanowiono zebrać dane liczbowe co do ilości, sortymentu i eksportu węgla w Polsce.

7) Nawiązano stosunki z Głównym Urzędem Statystycznym.

8) Uchwalono i stosowano w niektórych przypadkach posiedzenia prezydjalne zamiast plenarnych Zarządu Zrzeszenia

9) Uchwalono i zebrano środki materjalne na pomoc płatną dla sekretarza.

10) Uproszono członków Redakcji »Gaz i Woda« o poprawienie i uzupełnienie materjałów zebranych dla wydania słownika gazowniczego.

11) Omawiano sprawę wysuwania kandydatów na naczelne stanowiska w gazowniach i wodociągach.

12) Wyrażono zgodę na drukowanie skrótów referatów i odczytów z dziedziny gazownictwa i wodociągarstwa w organach Związku Miast.

13) Poruszono i omawiano sprawy szkolnictwa w związku z projektowanemi kursami gazowniczemi w Szkole Państwowej w Bydgoszczy i utworzeniem szkoły dla mistrzów koksowych i gazowniczych w Królewskiej Hucie.

14) Opracowano regulamin dla doradców (rzeczoznawców) dla gazowni na Pomorzu.

15) Rzucono myśl zbierania i komunikowania Zrzeszeniu danych dotyczących bilansu cieplnego w piecach do wytwarzania gazu w gazowniach polskich.

16) Omówiono sprawę udziału w Zjazdach zagranicznych i wybrano w związku z tem stałego referenta w osobie inż. Piekarskiego.

17) Uchwalono nie brać oficjalnego udziału w Zjazdach niemieckich stowarzyszeń gazowniczych i wodociągowych, aż do czasu dania satysfakcji Zrzeszeniu, w związku z listem wystosowanym przez Zrzeszenie niemieckie na X Zjazd w Katowicach.

18) Wniosek uzyskania zakazu łączenia kotłów i aparatów znajdujących się pod ciśnieniem z przewodami wodociągowemi — przekazano do załatwienia Związkowi Gospodarczemu.

19) Wzięcie udziału w Komisjach normalizacji rur i łączników przez członków delegowanych, oraz wysłuchanie sprawozdań z prac Komisji.

20) Nawiązanie i utrzymanie listownego stosunku z Komitetem doradczym przewodów telefonicznych na dużą odległość i oddziaływania na rury prądów błądzących w Paryżu; wybranie referenta do tych spraw w osobie inż. Pomorskiego i ewentualny udział jego w Zjeździe Komitetu.

21) Omawianie spraw XI-go Zjazdu w Poznaniu.

22) Sprawy personalne oraz omówienie spraw kierownictwa technicznego w gazowni radomskiej.

23) Wydrukowanie w »Gaz i Woda« i odbitkach poprawionego i uzupełnionego statutu Zrzeszenia i listy członków.

24) Odczytano i przyjęto do wiadomości podania kandydatów na stanowiska w gazowniach.

25) Przyjęto do Zrzeszenia nowych członków:

z Warszawy	1
„ Torunia	1
„ Katowic	1
„ Kalisza	1
„ Bydgoszczy	2
„ Leszna	1
„ Ostrzeszowa . . .	1
„ Wąbrzeżna	1
„ Drohobycza	1
„ Ustrzyk Dolnych .	1
Razem . . .	11 członków

z nich 9-ciu zwyczajnych i 2 nadzwyczajnych.

Zmarło 2 członków.

26) Ustalono listę 8-miu członków Zarządu ustępujących według starszeństwa i przygotowano wniosek wyboru nowych członków oraz kandydatów do Komisji rewizyjnej.

27) Wysłuchano referatu kol. Konopki o smołowaniu dróg w Polsce i zorganizowano wycieczkę do Zakładów Skody w Warszawie w związku z urządzeniami do zastosowania wyłącznie gazu do celów przemysłowych.

28) Wzięcie udziału, przez swoich delegowanych w tym celu członków:

a) w posiedzeniu Zarządu Polskiego Tow. Chemicznego, w związku z wyborem delegata do Komitetu Narodowego Chemji czystej i stosowanej,

b) w Kongresie paliwowym w Londynie,

c) w Zjeździe Czechosłowackich Inżynierów Gazowni i Wodociągów,

oraz wysłuchanie sprawozdań z tych Zjazdów.

29) Wysłano depesze:

1) do Naczelnych Władz Państwowych z racji 10-ciolecia Niepodległości Polski i Nowego Roku,

2) do Paryża na 51 Kongres Przemysłu Gazowniczego we Francji,

3) na odsłonięcie pomnika Bolesława Chrobrego w Gnieźnie.

30) Rozpatrzono wniosek i zatwierdzono wykreślenie z listy 19 członków za zaleganie w opłacie składek.

Sprawozdanie to zebrani przyjęli do wiadomości.

ad 3) Inż. Turczynowicz, jako członek Komisji rewizyjnej, odczytuje sprawozdanie kasowe i Komisji rewizyjnej za rok 1928:

W roku 1927 było członków	. . . 227	
„ „ 1928 ubyło „	. . . 23	
pozostało	. . . 204	
„ „ 1928 przybyło	 12	
razem w 1928 roku	. . . 216	członków.

W tem: członków zwyczajnych	. . 207
„ nadzwyczajnych	9

Członkami byli:

10 Gazowni	wpłacają razem	Zł 735·—
7 Zakładów Wodociągowych	„ „	„ 495·—
7 Zakładów Przemysłowych	„ „	„ 210·—
94 Członków zamieszk. w Warszawie	„ „	„ 1.692·—
98 Członków zamieszk. w różn. miastach	„ „	„ 1.728·—
		Zł 4.860·—

Stan kasy.

Przychód:

Pozostałość w gotówce z r. 1927:		
w kasie	Zł 221·50	
w P. K. O.	„ 866·52	
na Fund. Styp.	„ 250·—	
Składki zaległe	„ 1.885·—	Zł 3.223·02
W r. 1928 wpłynęło:		
na Rk składek do kasy		„ 1.443·—
„ „ „ „ P. K. O.		„ 2.549·—
„ „ „ „ »Przeglądu«		„ 258·—
% od P. K. O.		„ 8·12
na Rk Fund. Styp.		„ 1.500·—
		Zł 8.981·14

Rozchód:

Materjały piśmienne	Zł 32·60	
Porto, depesze	„ 389·48	
Przepisywanie na maszynie	„ 70·97	
Ofiara na Fund. Styp. im. F. Mościckiego	„ 100·—	
Wyjazdy sekretarza i skarbnika na posiedzenia	„ 842·05	
Inż. Konopce subsydjum na statystykę	„ 500·—	
Inż. Konopce honorarjum za prace statyst.	„ 300·—	
Koszty manip. w P. K. O.	„ 18·95	
Do przen.	Zł 2.254·05	Zł 8.981·14
Z przen.	Zł 2.254·05	Zł 8.981·14
Wpłacono gotówką »Przeglądowi«	„ 3.233·—	
Wypłacono stypendyście p. Piotrowskiemu	„ 1.750·—	
Odpisano na straty nieopłacone składki	„ 667·—	„ 7.904·05
Pozostałość na 1929 rok		Zł 1.077·09

Bilans zamknięcia:

Gotówka w kasie	Zł 57·50	
„ „ P. K. O.	„ 80·59	
Zaległe składki	„ 939·—	Zł 1.077·09

Redakcja »Gaz i Woda« otrzymała w roku bieżącym:

gotówką		Zł 3.433·—
składkami członków zainkasowano w Krakowie		„ 511·—
razem		Zł 3.944·—
Redakcji należało się:		
za prenumeratę »Gaz i Woda«	Zł 2.689·—	
zwrot za koszta »Słownictwa«	„ 200·—	
za oprawę dyplomu honorowego	„ 90·—	„ 2.979·—
subsydjum zatem wyniosło		Zł 965·—

Skarbnik-buchalter Zrzeszenia:
Myszkowski.

Komisja rewizyjna stwierdziła zgodność zestawienia z pozycjami księgi głównej, wyprowadzone saldo w kwocie Zł 1.077·09 (gotówka w kasie Zł 57·50, w P. K. O. Zł 80·59, zaległe składki Zł 939·—) odpowiada rzeczywistości i wnosi, aby Walne Zebranie sprawozdanie kasowe zatwierdziło i udzieliło Zarządowi absolutorjum.

Warszawa, dnia 25 kwietnia 1929 r.

Podpisali:

Inż. F. Turczynowicz. *Inż. J. Konopka.*
Inż. W. Gerlach.

ad 4) Skarbnik kol. Myszkowski przedstawił projekt budżetu na r. 1929:

Przychód:

Gotówka w kasie na 1 stycznia 1929 r.		Zł 57·50
„ „ P. K. O.	„ „	„ 80·59
Zaległe składki	„ „	„ 939·—
Do przeniesienia		Zł 1.077·09

	Z przeniesienia	Zł 1.077·09

Składki w roku bieżącym:

10	Gazowni	„ 735·—
7	Zakładów Wodociągowych	„ 495·—
7	„ Przemysłowych	„ 210·—
94	członków zamieszkałych w Warszawie	„ 1.692·—
99	członków zamieszkałych w różnych miastach	„ 1.782·—
	Razem przewidywany przychód	Zł 5.991·09

Rozchód:

Koszty manipul. w P. K. O.	Zł 15·—	
Porto, depesze, zawiadomienia	„ 350·—	
Przepisywanie na maszynie	„ 80·—	
Druki, oprawa książek, materjały piśmienne	„ 100·—	
Prenumerata »Gaz i Woda« dla 193 członków po 12 Zł	„ 2.316·—	
Subsydjum dla »Gaz i Woda«	„ 1.000·—	
10% odpisuje się na dubiosy	„ 599·09	
Koszty wyjazdów sekretarza i skarbnika	„ 800·—	
Różne	„ 671·—	„ 5.991·09

Zarówno sprawozdanie kasowe, jak i budżet przyjęto i zatwierdzono.

ad 5) Sprawozdanie Redakcji »Gaz i Woda« za rok 1928 przedstawił red. dr. Doliński, zaznaczając, że odczytuje tylko sprawozdanie finansowe. Sprawozdaniem z działalności — jest każdy zeszyt pisma.

Bilans Administracji »Gaz i Woda« w Krakowie z dniem 31 grudnia 1928 r.

Stan czynny:

1. Kasa	Zł 266·02
2. Pocztowa Kasa Oszczędności	„ 1.204·02
3. Związek Gospodarczy G. i Z. W.	„ 2.591·61
4. Inni dłużnicy	„ 7.149·69
	Zł 11.211·34

Stan bierny:

1. Wierzyciele	Zł 2.216·—
2. Fundusz redakcyjny	„ 6.995·34
3. Dubiosa	„ 2.000·—
	Zł 11.211·34

Rachunek strat i zysków
za czas od 1/I do 31/XII 1928 r.

Wydatki:

1. Druk i klisze	Zł 15.983·64
2. Administracja	„ 13.570·—
3. Portorja	„ 487·57
4. Przybory kancelaryjne	„ 361·20
5. Różne	„ 812·75
6. Dłużnicy odpis	„ 225·33
7. Dotacja na Fundusz redakcyjny	„ 702·40
8. Dubiosa	„ 2.000·—
	Zł 34.142·89

Dochody:

1. Subwencje	Zł 10.920·64
2. Ogłoszenia	„ 15.672·76
3. Prenumerata i sprzedaż	„ 7.531·73
4. Odsetki	„ 17·76
	Zł 34.142·89

Komisja rewizyjna:

Zbadano i stwierdzono zgodność.

Inż. Laurynów. Inż. Mianowski. Inż. Turczynowicz.

W Krakowie, dnia 7 czerwca 1929 r.

Subwencje
udzielone pismu »Gaz i Woda« w r. 1928.

Związek Gospodarczy G. i Z. W.	Zł 5.400·—
Zrzeszenie G. i W. P.	„ 965·—
Gazownia Miejska m. st. Warszawy	„ 1.000·—
Tow. Akc. »Żar« — Nowy Tomyśl	„ 500·—
Polska Fabryka Gazomierzy — Bydgoszcz	„ 50·—

Tytułem 10% dodatku do składki Związku:

Gazownie:

Bielsko	71·40	
Bojanowo	4·40	
Bydgoszcz	80·—	
Chełmża	22·—	
Chojnice	22·—	
Czersk	4·40	
Gniezno	55·—	
Gostyń	11·—	
Grudziądz	71·50	
Jarocin	20·—	
Jarosław	22·—	
Inowrocław	44·—	
Kalisz	55·—	
Do przen.	Zł 482·70	Zł 7.915·—

Z przen.	Zł 482·70	Zł 7.915·—
Kępno	21·—	
Kościan	22·—	
Koźmin	4·40	
Kraków	121·43	
Krotoszyn	22·—	
Królewska Huta	105·—	
Kruszwica	4·40	
Leszno	55·—	
Lublin	105·—	
Łódź	136·62	
Mysłowice	22·—	
Nakło	21·—	
Ostrzeszów	11·—	
Piotrków	22·—	
Poznań	257·18	
Pszczyna	11·—	
Rakoniewice	4·40	
Rybnik	22·—	
Rzeszów	4·40	
Solec	4·40	
Stanisławów	105·—	
Starogard	22·—	
Tarnowskie Góry	33·—	
Tczew	38·50	
Toruń	136·50	
Wielkie Hajduki	88·—	
Wilno	22·—	
Wolsztyn	42·—	
Zbąszyń	11·—	
Żnin	4·40	
Żywiec	4·40	„ 1.965·73
Wodociągi:		
Bydgoszcz	79·20	
Jarocin	8·—	
Krotoszyn	9·90	
Królewska Huta	49·50	
Leszno	34·65	
Lwów	93·36	
Łęczyca	3·96	
Miechów	3·60	
Pleszew	3·96	
Powiat. Katowice	93·55	
Poznań	79·20	
Rybnik	9·90	
Tarnów	49·50	
Toruń	49·50	
Warszawa	428·13	
Wilno	44·—	„ 1.039·91
		Zł 10.920·64

Budżet Redakcji »Gaz i Woda« na r. 1929.

Dochody:

Ogłoszenia		Zł 16.000·—
Subwencje:		
Związek	Zł 5.400	
Zrzeszenie	„ 1.000	
Gazownia Warsz.	„ 2.000	„ 8.400·—
Prenumerata:		
Członkowie	Zł 2.400	
Inni	„ 3.000	„ 5.400·—
Wydawnictwa		„ 200·—
		Zł 30.000·—

Wydatki:

Druk i klisze	Zł 14.000·—
Administracja	„ 13.200·—
Honorarja	„ 800·—
Porta, stemple	„ 500·—
Wydatki kanc.	„ 300·—
Podatki	„ 600·—
Różne	„ 600·—
	Zł 30.000·—

W roku 1928 wysyłano przeciętnie:

członkom Zrzeszenia	209 egz.
innym prenumeratorom	152 „
na wymianę i gratisowo	73 „

W drodze wymiany otrzymywano 18 czasopism technicznych krajowych oraz 5 zagranicznych, a mianowicie: belgijskie, 2 czechosłowackie, francuskie i szwajcarskie.

Powyższe sprawozdanie przyjęto, przyczem przewodniczący wyraził w imieniu wszystkich obecnych słowa uznania kol. kol. Dolińskiemu i Czaplickiej za ich owocną i niestrudzoną pracę dla rozwoju pisma.

ad 6) a) Przewodniczący odczytał listę nowoprzyjętych członków w okresie od 17 maja 1928 r. do 22 czerwca r. b.

Obejmuje ona następujące nazwiska:

α) członkowie zwyczajni:

1. Dyr. Bąkowski Leonard — Ostrzeszów
2. Dyr. Inż. Nowakowski Kazimierz — Katowice
3. Dyr. Inż. Rabczewski Włodzimierz — Warszawa
4. Gazmistrz Tomasik Stanisław — Kalisz
5. Inż. Gigiel Jerzy — Bydgoszcz
6. Inż. Banaszek Ignacy — Bydgoszcz

7. Dyr. Murawski Józef — Wąbrzeżno
8. Dyr. Inż. Słomski Stanisław — Drohobycz
9. Dr. Bobotek Janusz — Ustrzyki Dolne

β) członkowie nadzwyczajni:

1. Dyr. Izdebski Adolf — Toruń
2. Dyr. Bruschke Józef — Leszno.

b) Przewodniczący odczytał regulamin obowiązujący Komitety Zjazdowe Gazowników i Wodociągowców Polskich, zatwierdzony na posiedzeniu Zarządu Zrzeszenia w dniu 7 września 1928 r.

c) Przewodniczący wyjaśnił potrzebę kooptowania inż. Rabczewskiego, dyrektora wodociągów i kanalizacji m. st Warszawy do stałego Komitetu łącznikowego w Warszawie i prosił Walne Zebranie o zatwierdzenie tego wniosku, co też jednomyślnie uczyniono.

d) Przewodniczący zakomunikował o opracowaniu przez Zarząd regulaminu dotyczącego doradztwa dla małych gazowni i zaznaczył, że najważniejszym przepisem tego regulaminu jest, aby rzeczoznawcy (doradcy) nie mieli żadnych przedstawicielstw dostawców, wskutek czego obowiązani są do złożenia w Zrzeszeniu odpowiednich deklaracyj. Wszelkie czynności, jak również protokóły tych osób sporządzone w Gazowniach, korzystających z ich doradztwa, winny podlegać opinji Zrzeszenia. Doradca, o ile wskazuje dostawców, winien wymienić wszystkie bez wyjątku w rachubę wchodzące firmy polskie, wskazywanie zaś w wyjątkowych wypadkach firm zagranicznych może nastąpić wyłącznie za zgodą Zrzeszenia.

e) W sprawie nawiązania stosunków z Międzynarodowym Komitetem doradczym przewodów telefonicznych i telegraficznych, przewodniczący wyjaśnił ważność takiego wzajemnego komunikowania się w sprawach oddziaływania prądów błądzących na rury gazowe i wodociągowe. W tym celu kol. Pomorski weźmie udział w posiedzeniu, jakie odbędzie się w niedalekiej przyszłości w Paryżu.

ad 7) Na wniosek Zarządu Zrzeszenia wybrano jednogłośnie ponownie do Zarządu wszystkich 8-miu członków, ustępujących według starszeństwa, a mianowicie:

dyr. Swierczewskiego, dyr. Dziurzyńskiego, dyr. Seiferta, dyr. Dalbora, dyr. Torżewskiego, dyr. Żardeckiego, dyr. Klimczaka i dyr. Aleksandrowicza.

Do Komisji Rewizyjnej wybrano:

inż. Gerlacha, inż. Piwońskiego, inż. Mianowskiego, inż. Tokarskiego, inż. Turczynowicza i na zastępców: p. Denderę, inż. Konopkę, inż. Deblessema, dyr. Morawskiego i inż. Laurynowa.

ad 8) Zarząd wystąpił z następującemi wnioskami:

1) Wyrazić podziękowanie radcy prawnemu Gazowni Miejskiej w Warszawie, mec. Gabrjelowi oraz kierowniczce Sekretarjatu Dyrekcji Gazowni miejskiej w Warszawie, p. J. Raźniewskiej i jej pomocnicy p. H. Znatowiczównie za ich bezinteresowną pracę dla Zrzeszenia.

Powyższy wniosek jednogłośnie uchwalono.

2) Zwrócić się do Walnego Zebrania, aby sankcjonował dotychczasową Komisję Szkolną w osobach kolegów Swierczewskiego, Dziurzyńskiego, Dalbora, Klimczaka i Żardeckiego, z tem, aby Komisja ta zajęła się w sposób decydujący na prawach Walnego Zebrania całokształtem spraw dotyczących szkolnictwa zawodowego w dziedzinie gazownictwa.

Powyższy wniosek jednogłośnie uchwalono.

3) Zwrócić się do Walnego Zebrania, aby uchwaliło nawiązanie kontaktu z Zrzeszeniem Gazowników i Wodociągowców słowiańskich w celach naukowo-zawodowych i wykonanie tej uchwały poleciło Zarządowi Zrzeszenia.

I ten wniosek został jednogłośnie uchwalony.

4) Następnie dyr. Seifert wystąpił z wnioskiem, aby wybrać Komisję złożoną z kolegów Swierczewskiego, Dziurzyńskiego, Żardeckiego i Seiferta, któraby się zajęła utworzeniem biura dla reklamy i propagandy gazowej.

Wniosek ten uchwalono i Komisję akceptowano.

ad 9) Po wyjaśnieniu przewodniczącego uchwalono, że XII Zjazd odbędzie się w Borysławiu.

Na tem obrady zakończono i Walne Zebranie zamknięto.

(Dokończenie nastąpi).

Berlińska Wystawa »Gaz i Woda«.

II.

Dział zastosowania gazu w przemyśle i w gospodarstwie domowem, któremu poświęcono halę II (13.000 m^3) był dość bogato obesłany; szczególnie zastosowanie gazu w gospodarstwie domowem, które obesłane było przez znane nam już firmy oraz kilka nowych, jak: »Juno« i »Progas«. Ta ostatnia firma wystawiła ciekawą szafę do gotowania t. zw. »Kochautomat«. Dogodność takiego automatu polega na tem, że przyrządza się cały obiad w naczyniach wieżowych, wstawia do szafki, nastawia automat i zapala gaz. Po 60 minutach gaz samoczynnie wyłącza się, a potrawy po ugotowaniu pozostają przez 6 godzin gorące. Jednakże sama szafa jest stosunkowo bardzo droga, tak, że jest wątpliwe czy się rozpowszechni.

Co do ostatnich zmian w budowie kuchen należy zaznaczyć, że firmy niemieckie przechodzą na modłę firm szwajcarskich t. j. wykonują kuchnie z piekarniakami na wysokości płyty kuchennej, co ma tę zaletę, że gotujący nie potrzebuje się schylać do piekarniaka.

Kuchen kombinowanych było stosunkowo mało na wystawie, natomiast prawie wszystkie większe firmy wystawiły kuchnie hotelowe, restauracyjne i t. p. Kilka firm zaprowadziło w tych kuchniach palniki o powietrzu ścieśnionem (Pharos). Również firma Junker & Ruh, która swego czasu była przeciwna tym palnikom, wprowadziła kuchnie, w których część palników jest o zwykłem ciśnieniu gazu, zaś część o powietrzu ścieśnionem. Palniki te są umieszczone w wyprawie szamotowej. Podobno kilka takich kuchen jest już w użytku, ale ich nie polecają.

Ciekawą kuchnię wystawiła firma Semmler Bleyberg, Berlin. Kuchnia ta posiada pod zwykłem paleniskiem jeden palnik gazowy, od którego gazy spalenia idą rowkiem szamotowym pod płytę kuchni i na tej ogrzanej płycie gotuje się. Nie można zatem przy tej kuchni gotować na odkrytej płycie, a tylko na zamkniętej. Palnik taki konsumuje 600 litrów na godz. Według zapewnień przedstawiciela firmy kuchnie te mają przed sobą wielką przyszłość.

Także firma Junker & Ruh wykonuje obecnie kuchnie restauracyjne kryte, a nie jak dotychczas otwarte. Kuchnia kryta ma zupełnie inne palniki ustawione ukośnie. Płomień można odpowiednio zmniejszać. Nadają się one do restauracyj o ruchu ciągłym a różnorodnych potrawach. Łatwiej utrzymać na nich porządek, a palniki nie zatykają się potrawami.

Firma ta wprowadziła również nowy typ palników do kuchen, które można wyjąć bez odkręcania jakichkolwiek śrub, a duża i mała rurka palnikowa tworzą jedną całość. Dotychczas bowiem — jak wiadomo — rurka mała była osobno, z materjału słabego i ulegała szybko zepsuciu.

Przy piekarniakach zmieniła firma Junker & Ruh trochę palniki, a wnętrze piekarniaka pokrywa emalją, co zapobiega jego rdzewieniu.

Firma Herdfabrik Roform, Berlin-Lichtenberg wykonuje piekarniaki, w których można piec ciastka równocześnie po dwie blachy w jednej przegrodzie. Gazownia berlińska bardzo je chwali i dużo ich sprzedaje.

Jedna z najbogatszych wystaw pieców kąpielowych i aparatów do grzania wody była — jak zawsze — firmy Junkers & Co., Dessau, która wystawiła wszelkiego rodzaju aparaty, począwszy od małych piecyków do mycia rąk, aż do wielkich boilerów. Aparaty te są przeważnie znane u nas, chociażby z katalogów. Nowość stanowią kurki wodne otwierane łokciem przy piecykach lekarskich.

Z kilkunastu innych firm, reprezentowanych w tym dziale poza Junkersem, żadna nie wyróżniała się specjalną konstrukcją lub ciekawemi nowościami.

Firma Vaillant, Remscheid, wystawiła z nowszych rzeczy boiler dla większej ilości umywalń względnie natrysków, np. dla szkół, garderób robotniczych i t. p.

Całkiem nowe piece wystawiła fabryka pieców kąpielowych »Condor« Conrad & Grübler.

Nowość polega na tem, że:

1) całe wnętrze (lamele miedziane) jest kute ręcznie i lutowane. Dopływ wody może zawieść, a piec się nie przepali i gorąco nie zniszczy pieca,

2) wierzch pieca jest wewnątrz wyłożony szamotą, którą gazy spalenia z pieca ogrzewają, tak, że piec służy równocześnie do ogrzewania łazienki. Piec ma zasuwę, która zamyka otwór do komina przy równoczesnem zamknięciu dopływu gazu, tak, że ogrzana szamota dłużej trzyma ciepło.

Piece te mają tę wadę, że również w lecie ogrzewają łazienkę i że są przynajmniej dwa razy cięższe od normalnych pieców gazowych Junkersa czy Vaillanta.

Stosunkowo mało firm wystawiło pralnie gazowe. Jedna tylko z większych firm Förster Wäscherei-Maschinen Fabrik Rumsch & Hammer, Forst (Lausitz), wystawiła wszelkie maszyny i aparaty potrzebne do nowocześnie urządzonej pralni, jak maszyny do prania, do wyżymania, do prasowania kołnierzy, koronek i t. p. Były między temi maszynami całkiem nowe rzeczy, jak np. maszyna do prasowania dużych sztuk bielizny.

Do domowego użytku nadają się małe pralnie »Liebig's Dampfwasch-Automat« — wyrób firmy Liebig & Co., Berlin-Wilmersdorf, oraz wyżymaczki tejże firmy. Proces prania odbywa się przez gotowanie bielizny, przyczem tworząca się para przepycha wodę przez bieliznę.

Ciekawe maszyny gazowe do plisowania wystawiła firma Plisseemaschinen-Fabrik Herman F. W. Seeger, Berlin. Firma ta wystawiła też specjalne susznie do plisowania.

Kilka fabryk wystawiło lodownie chłodzone amonjakiem. Najwięcej ich wystawiła firma »Elektrolux« (system Platen-Munters). Chłodnie te są podobnej konstrukcji jak amerykańskie, podgrzewane naftą, gazem lub elektrycznością. Są jednak bardzo drogie, gdyż najtańsza kosztuje około 1700 Zł loko Niemcy.

Ciekawe są lodownie chłodzone płynem »Citogel«, bez podgrzewania, łączone tylko z wodociągiem.

Centralne ogrzewanie reprezentowane było tylko przez dwie firmy, a mianowicie: Bergbau A. G. Lothringen (Harrer-Werke) i Bamag, Berlin.

Z tego widać, że centralne ogrzewanie gazem do tej chwili jeszcze w Niemczech się nie rozwinęło. Przedstawiciel firmy Bergbau A. G. Lothringen nie mógł udzielić bliższych wyjaśnień, jak instalacje centralnego ogrzewania systemu tej firmy się zachowują.

Firma Bamag wystawiła kocioł dla centralnego ogrzewania bez samoczynnego regulatora temperatury, a tylko z zabezpieczeniem przed ewentualnym spadkiem ciśnienia, a to w ten sposób, że przy ciśnieniu 20 mm zasuwa zamyka dopływ gazu, którego jednak w razie wzrostu ciśnienia samoczynnie nie otwiera, tylko trzeba to uskutecznić ręcznie. Urządzenia takie mogą służyć równocześnie do kotłów o wysokiem ciśnieniu. Palenisko kotłowe polega na osobnych palnikach do każdej rurki. Kilka takich urządzeń znalazło już w Niemczech zastosowanie.

Jak się kalkuluje ogrzewanie centralne gazem, tego żaden z obu przedstawicieli nie mógł dokładnie powiedzieć, w każdym razie zwrócili uwagę, że cena gazu dla centralnego ogrzewania i opalania kotłów przemysłowych jest w cenniku gazowym danego miasta najniższa.

Kotły do centralnego ogrzewania, oraz palniki do przeróbki palenisk węglowych na gazowe, wyrabia również firma Ruud Heisswasser-Apparatebau, Hamburg-Lockstedt.

Prawie wszystkie większe fabryki kuchen i aparatów gazowych obesłały wystawę kotłami i aparatami rzeźnickiemi. Fabrykom, wyrabiającym kotły dla rzeźników, przoduje firma Senking. Pomijając już dobroć tych aparatów pod względem technicznym, należy podkreślić ich doskonały zewnętrzny wygląd. Zwracały uwagę podwójne kotły do gotowania tłuszczu; w kotłach tych przestrzeń pomiędzy jednym kotłem a drugim jest wypełniona gliceryną.

Wszystkie aparaty dla rzeźników mają palniki albo o zwykłem ciśnieniu gazu, albo o ścieśnionem powietrzu. Można jednak zauważyć tendencję wprowadzania do kotłów rzeźnickich palników przemysłowych o niskiem ciśnieniu.

Bogata wystawa aparatów rzeźnickich wskazuje na to, że przemysł rzeźnicki w Niemczech zastosowuje przeważnie paleniska gazowe, co niestety u nas nie jest nawet jeszcze zapoczątkowane.

Kotły dla rzeźników i wędzarnie wyrabia firma Räucherschmidt, Berlin, polecana przez gazownię berlińską.

Zastosowanie gazu w przemyśle było na wystawie bardzo bogato reprezentowane. Wyróżniały się firmy: Otan-Gesellschaft, Berlin, która wystawiła piece kowalskie z paleniskami o konstrukcji zwykłej, jednak bardzo uproszczonej. Piece te wykonuje firma od małych do wielkich kuźni. Firma ta wystawiła również piece do rozgrzewania srebra do kucia dla fabryk jubilerskich, dalej piece do hartowania, do topienia metali i t. p.

Firma Huth & Rötger wyrabia różne aparaty przemysłowe, jednak specjalnością jej jest piec, który może być opalany gazem, olejem i t. d., do hartowania resorów automobilowych.

Następnie firma Schilde wystawiła ciekawy piec do nagrzewania żelaza pod prasę. Jest to piec w kształcie walca bardzo płaskiego z szamoty, z otworem o średnicy około 100 mm. W środku tego pieca są umieszczone palniki. Otwór rozgrzewa się prawie do białości. Robotnik

ma każdej chwili dostęp do pieca, nie otwierając żadnych drzwiczek. Żelazo rozgrzewa się w przeciągu 1—3 minut. Po rozgrzaniu robotnik albo kuje żelazo, albo też daje je pod prasę. Przeważnie piec ten przeznaczony jest dla rozgrzewania żelaza, które ma być na gorąco prasowane.

Dwie firmy wystawiły palniki przemysłowe o niskiem ciśnieniu, a to:

1) znana firma »Pharos«, która ulepszyła swoje pierwsze nieudane palniki. Mianowicie siatkę palnika wykonano na około 10 mm grubą i cała ta siatka jest wkręcana do palnika. Na dole dysza jest kalibrowana, można więc palnik zastosować do każdego ciśnienia w danem mieście. Powietrzniki są bez regulatora i firma gwarantuje, że gaz nie zapala się w bunsenie. Na wystawie robiliśmy doświadczenia i okazało się, że rzeczywiście przy minimalnym dopływie gazu gaz w bunsenie się nie zapalił.

Pierwsze palniki przemysłowe firmy Pharos były nie do użycia właśnie z tego powodu, że siatka była za cienka i nie była wkręcana do palnika, tylko wciskana, a po rozgrzaniu palnika wypadała, zaś co najważniejsze płomień ciągle przeskakiwał.

2) Firma »Intensiva« wystawiła także palniki przemysłowe podobnej konstrukcji, które przy próbach okazały się również dobre.

Palniki te mają przeważnie zastosowanie w przemyśle rzeźnickim.

Pozatem wystawa była obesłana aparatami przemysłowemi firm: »Selas«, »Progas« i wielu innych.

Niektóre firmy wyrabiają tylko kolby do lutowania. Część tych kolb jest nagrzewana pod zwykłem ciśnieniem, większość jednak posługuje się ścieśnionem powietrzem.

Kilka firm wystawiło suszniе gazowe dla przemysłu lakierniczego.

Uwagę zwracało swoją wielkością urządzenie pieca huty szklanej. Urządzenie gazowe do tego pieca wykonała firma »Progas«. Przedstawiciel tej firmy nie mógł jednak podać bliższych danych co do konsumcji gazu, która musi być bardzo wielka, wyjaśnił tylko, że firma wykonała urządzenie to na wezwanie dyrekcji wystawy — na dowód, że piece hutnicze szklarskie mogą być ogrzewane nietylko gazem generatorowym, ale również gazem świetlnym. Jak wypadnie kalkulacja — wyjaśnić nie mógł. Według informacji robotników, piece te działają wspaniale. Wyrabiali oni podstawki, popielniczki i klosze, które na miejscu sprzedawano publiczności po bardzo niskich cenach.

Powszechną uwagę zwracał piec piekarski »Progas« nowej konstrukcji — fabrykat firmy Deutsche Gasgeräte Gesellschaft, Berlin.

W dziale naczyń kuchennych są nowe »prodige«, które już nie posiadają otworu w środku. Można ich używać jak piekarniaka przy zastosowaniu każdej foremki. Można w nich również gotować. Wieczko posiada okienko szklane dla kontroli ciast bez otwierania. Obecne »prodige« nie mają wzięcia u naszych gospodyń właśnie z powodu tego otworu w środku, który utrudnia pieczenie mięsa, a ciastu nadaje niepożądany nieraz kształt.

Firma Vereinigte Eschebach'sche Werke A. G. Dresden - Radeberg wystawiła nowoczesne urządzenie szkoły gospodarstwa domowego. Uwagę zwracał kredens, zmywak i stół jako jedna całość, ruchome krzesełko z prostotrzymadłem, oraz wiaderko na śmieci otwierane nogą. Była tam również maszynka do obierania ziemniaków i jarzyn, oraz przyrząd do uszczelniania naczyń Wecka. Ten ostatni jest podobno wyrabiany w Poznaniu.

Nowy zapalacz do gazu ma wygląd kieszonkowej lampki elektrycznej. Do środka wkłada się suchą baterję, a po naciśnięciu guziczka rozgrzewa się drucik platynowy, od którego zapala się gaz.

W pawilonie wodociągów wystawione były łączenia rur różnemi sposobami, przeważnie nam znanemi. Ciekawe było łączenie narożnika rurociągu pod wysokiem ciśnieniem zapomocą specjalnego urządzenia, które chroni przed rozsadzeniem kolana.

Firma »Bamag« wystawiła regulator dla sieci rur, który redukuje ciśnienie.

Kilka firm wystawiło różne aparaty do rewizji sieci rur np. firma Herrmann & Lambert, Berlin.

Na wystawie reprezentowane były również liczne fabryki armatur. Z tej dziedziny najciekawsze były znane nam już kurki zamykające się samoczynnie w razie obsunięcia się węża gumowego. Nowe kurki wodne mają wentyl ukośny, przepuszczający 90% wody, a nie jak dotychczas 34%.

Kilka firm wystawiło regulatory zwykłe dla instalacyj.

Z eksponatów fabryk gazomierzy widoczna jest tendencja zmniejszenia wymiarów gazomierzy. Przoduje firma Pintsch, który wystawiła gazomierz o minimalnej wielkości. *A. M. i Z. P.*

Słownictwo gazownicze.

Od początku swego istnienia Zrzeszenie Gazowników i Wodociągowców Polskich troszczyło się o zebranie i ustalenie polskiego słownictwa gazowniczego. Powołana w tym celu komisja ogłosiła zebrane materjały w »Przeglądzie Gazowniczym« (1921, str. 88, 136, 150). Pierwszy ten »Słownik gazowniczy« obejmował 484 wyrazów polskich z niemieckiemi odpowiednikami w układzie rzeczowym. Oczywiście, słownik ten posiadał poważne braki, to też postanowiono dalej zbierać i uzupełniać materjały. Ponieważ jednak praca ta postępowała w zbyt powolnem tempie, Zrzeszenie zwróciło się do inż. K. Stadtmüllera, znanego specjalisty w słownictwie technicznem, który podjął się ułożenia nowego, obszerniejszego słownictwa gazowniczego. Praca inż. K. Stadtmüllera była poważnym krokiem naprzód, ale i ona posiadała tak liczne braki i budziła tyle zastrzeżeń, że zadanie ułożenia słownictwa uznano za nierozwiązane i wymagające ponownego gruntownego opracowania.

W bieżącym zeszycie rozpoczynamy druk materjałów do słownictwa gazowniczego, zebranych i opracowanych przez członków naszej Redakcji: dr. inż. Jarosława Dolińskiego i inż Józefę Czaplicką. Poszczególne wyrazy (przeważnie w czterech językach: polskim, niemieckim, angielskim i francuskim) ułożone są — podobnie jak w pierwszym słowniczku — nie alfabetycznie, ale rzeczowo, logicznie, co ułatwia orjentację i jest obecnie ogólnie przyjęte w słownictwie tego rodzaju.

Materjały te nie mają – oczywiście – pretensji do tego, aby były kompletne i definitywne. Stworzenie dokładnego i wyczerpującego słownika gazowniczego, którego brak daje się dotkliwie odczuć, zależne jest w dużej mierze od współpracy szerszego ogółu Kolegów-gazowników i o tę współpracę usilnie prosimy. W tym celu do każdego zeszytu będzie dołączona odbitka wydrukowanych w danym numerze materjałów, na której interesujący się sprawą słownictwa gazowniczego Koledzy zechcą poczynić swe uwagi, dotyczące nazwy, dodania, opuszczenia lub przestawienia któregoś wyrazu lub t. p. Zaopatrzone uwagami odbitki prosimy przesyłać pod adresem Redakcji w terminie wymienionym na odbitce (około 2 tygodnie po otrzymaniu zeszytu).

Uzupełnione i poprawione w ten sposób materjały zostaną wydrukowane jako »Słownik gazowniczy«. *Redakcja.*

Recenzje.

Zaopatrzenie w wodę miasta Lipska. [H. Schilling, *Gesundheits-Ingenieur,* **52**. 337 i 377 (1929)]. Autor, podając historję miasta, przechodzi następnie kolejno rozwój urządzeń dla zaopatrywania tegoż w wodę. Początkowo opierało się ono wyłącznie na studniach, budowanych na gruntach poszczególnych mieszkańców. Studnie były szybowe, wodę czerpało się zapomocą naczynia opuszczanego żórawiem lub kołowrotem. Następnie wykonano cały szereg takich studzien także na publicznych placach. W r. 1489 powstaje pierwszy wodociąg. Mianowicie zarząd miasta sprowadza z Fryburga studniarza, który zakłada sieć rur drewnianych, sprowadzających z odpowiedniego miejsca grawitacyjnie wodę do miasta. Z urządzeń powyższych byli mieszkańcy bardzo zadowoleni, toteż w r. 1500 i 1504 rozszerzono je przez wyszukanie nowych miejsc ujęcia wody. Wskutek rozrostu miasta urządzenia te zczasem okazały się niewystarczające. Z prywatnej inicjatywy zaradzono temu przez wykonanie pierwszego wodociągu z urządzeniem mechanicznem. Mianowicie koło wodne poruszało drewnianą pompę, która za pośrednictwem przewodów drewnianych doprowadzała wodę do miejsc zużycia. Ponieważ jednak miasto nie chciało objąć wodociągu prywatnego, przeto pracowano nad wykonaniem wodociągu miejskiego o większej wydajności. W r. 1521 zakupuje miasto za 400 reńskich guldenów prawo poboru wody z posiadłości zakonnych, celem doprowadzenia jej otwartą rynną do urządzeń pompowych, które zczasem zostały rozszerzone i przetrwały 350 lat, mianowicie aż do roku 1866. Ciśnienie wody w powyższym wodociągu było naturalnie bardzo małe, tak, że pobór wody w miejscach zużycia odbywał się za pośrednictwem studzien. Urządzenia niszczone wskutek częstych działań wojennych odbudowywano, tak, że dzisiejsze Stare miasto, pominąwszy powyższe okresy, stale było zaopatrywane w wodę do picia. Rury drewniane o średnicy 6 cm doprowadzały wodę tak do studzien publicznych, jak i do posiadłości prywatnych, co uwi-

docznia zachowany z tego czasu plan sieci miejskiej. Liczne studnie publiczne były wykonane tak pod względem architektury, jak i sztuki z wielkim nakładem pracy i kosztów. Sieć miejska wyposażona była również w zbiornik podziemny. Trudności zaopatrzenia w wodę licznych zabudowań klasztornych w środku miasta oraz powstających przedmieść okazały się — ze względu na założenie istniejących urządzeń i na ich wydajność — nie do pokonania. Przezwyciężenie tychże możliwe było przez wykonanie nowego wodociągu o odpowiedniem ciśnieniu wody. Budownictwo miejskie opracowało zatem projekt wodociągu, oparty na podówczas będących do dyspozycji najnowszych doświadczeniach, którego koszt obliczono na 800.000 talarów. Projekt ten przewidywał doprowadzenie wody do poszczególnych domów na najwyższe piętra zapomocą rur żelaznych.

Po orzeczeniu znawców projekt przyjęto i rozpisano rozdanie robót. Ponieważ jednak żadna z firm niemieckich nie mogła podjąć się budowy, przeto miasto rozpoczęło roboty we własnym zakresie pod kierownictwem sprowadzonych dwu inżynierów angielskich. Roboty rozpoczęto w r. 1863, zaś w dwa lata później zostaje wodociąg uruchomiony. Ujęcie wody, położone w miejscowości podmiejskiej Connewitz, oparte jest na wodzie gruntowej, którą pobiera się zapomocą 2 studzien szybowych i 680 m długiego rurociągu zbiorczego z doliny rzeki Plesny. Po trzech latach założono drugi rurociąg zbiorczy długości 700 m. W roku 1871, wskutek dalszego wzrostu zużycia wody do 8.000 m³, przedłużono ponownie ujęcie wodociągowe w górę rzeki 1600 m. Spodziewane jednak wyniki tych robót nie zostały osiągnięte, woda zaś wskutek zwiększonej ilości żelaza okazała się nieodpowiednią. Należało zatem decydować się na pobór wody rzecznej. W tym celu wokoło rury zbiorczej założono filter z grubego żwiru i na tenże pompowano przy pomocy lokomobili wodę rzeczną. W międzyczasie wykonano urządzenia maszynowe, które stanowiły dwie pojedynczo działające pompy nurowe o 10 skokach na minutę, pędzone przez maszyny parowe po 50 KM mocy, które powiększono następnie o dwie dalsze jednostki pomp tłokowych leżących, podwójnie działających, o 16 skokach na minutę, pędzone maszynami parowemi po 65 KM mocy. Urządzenia te mogły dostarczyć 20.0000 m³ wody na dobę, której niestety jednak brakowało. Miasto zaprasza inż. Thiema celem wyszukania nowych miejsc dla ujęcia wody, zaś brakowi wody zapobiega się narazie przez zwiększanie istniejącego urządzenia filtracyjnego wody z Plesny. Stan ten trwa 13 lat. Powierzchnia filtracyjna powiększa się do 2.700 m², wprowadza się oszczędności na pompowaniu wody na filtry przez odpowiednie ich założenie, tak, że woda z rzeki grawitacyjnie do nich spływa. W ten sposób pokrywano ²/₃ zapotrzebowania wody wodą rzeczną, która tak pod względem chemicznym, jak i bakterjologicznym była zupełnie odpowiednia do użytku.

Z zakładu pomp prowadził rurociąg tłoczny lanożelazny 425 mm średnicy do zbiornika ziemnego położonego za miastem o pojemności 4.400 m³. Wkrótce potem jednak założono drugi równoległy rurociąg tłoczny 615 mm średnicy. Wybór miejsca pod zbiornik okazał się bardzo trafny, gdyż obecnie oddalenie tegoż od centrum miasta wynosi 4·5 km. W latach 1887 do 1891 wybudowano dwa dalsze zbiorniki, a mianowicie każdy o pojemności 8.000 m³, zaś w r. 1896 czwarty 2-komorowy o łącznej pojemności 12.000 m³. Tak więc ilość wody, służąca dla pokrycia wahań w zużyciu, wynosiła 32.000 m³, którą następnie przez dalszą rozbudowę zbiorników powiększono jeszcze do 51.000 m³. Wszystkie zbiorniki, założone na tej samej wysokości (29 m powyżej koty rynku), posiadały wysokość użyteczną 4 m wody. Wykonanie tychże: pierwszego z cegły, następnych z betonu.

Wspomniane poszukiwania za wodą wykazały, że zwiększenie wydajności istniejącego ujęcia w Connewitz jest niemożliwe. Skierowano się zatem w inne okolice. W okolicy miasta Naunhof natrafiono na wielkie ilości wody gruntowej. Badania wykazały, że poruszający się w szutrach strumień wody gruntowej posiadał spadek 1 m/km, zaś wydajność obliczana była na 90.000 m³ na dzień. Sporządzony projekt na podstawie powyższych badań, opiewający na kwotę 21·1 miljonów marek, został po zatwierdzeniu przez znawców przyjęty. Budowa, rozpoczęta w r. 1884, ukończona została w r. 1887. Ujęcie powyższego wodociągu długości 1700 m przedłużono po 2 latach o dalsze 900 m. Po ułożeniu się z właścicielami posiadłości po przeciwnej stronie doliny w Naunhof położonych, wykonano w r. 1895 drugi wodociąg, oparty na tej samej wodzie gruntowej, z ujęciem 1700 m długości. Oba zakłady w Naunhof dostarczały miastu 80.000 m³ wody dziennie. Urządzenia maszynowe w każdym z tych zakładów składają się z 3 maszyn parowych sprzężonych, z których każda pędzi po dwie pompy zapomocą przedłużonego trzona tłokowego. Woda z zakładu pomp doprowadzona jest do zbiornika zapomocą 14 km długiego rurociągu tłocznego i grawitacyjnego, wykonanego jako 800 mm rurociąg żelazny ewentualnie kanał muro-

wany o przekroju jajowym 1·5/1·0. Pomiar ilości pompowanej wody odbywa się w małym zbiorniku, wykonanym na rurociągu tłocznym, wyposażonym w potrzebne urządzenia i aparaty rejestrujące. Po wykonaniu 2-go zakładu w Naunhof uzupełniono rurociąg tłoczny drugim równoległym tej samej średnicy. Ujęcie wody dla powyższych zakładów wykonano ze studzien rurowych, a mianowicie dla 1-go ze 140+78 studzien, dla drugiego ze 178 studzien, połączonych lewarami 500—900 mm średnicy, doprowadzających wodę do studzien zbiorczych. Część wody 1-go ujęcia i woda 2-go ujęcia zawiera rozpuszczone związki żelaza, które w czasie przepływu do zbiornika wskutek działania powietrza zamieniają się na nierozpuszczalne i które usuwa się następnie przy pomocy filtru żwirowego o powierzchni 2.000 m², składającego się z 13 komór. Osadzanie powyższych związków w rurociągu jest bardzo nieznaczne, gdyż każda zmiana szybkości powoduje odprowadzenie ich na urządzenia filtracyjne. Filtry o warstwach dwumetrowej wysokości wykonane są ze żwirku o 6 do 12 mm grubych ziarnach. Działają one na całej wysokości przekroju warstwy filtracyjnej, ulegając natężeniu 25 do 30 m³ na 1 m² powierzchni. Czas działania filtru wynosi od 14 dni do 2 miesięcy, poczem następuje czyszczenie zapomocą prądu wody o zwiększonej chyżości w kierunku normalnego ruchu filtru, t. j. z góry na dół. Czysta woda przechodzi następnie przez dwa wodomierze Woltmanna, poczem dostaje się do obok położonego zbiornika, skąd grawitacyjnie spływa do sieci miejskiej. *J. T.*

(Dokończenie nastąpi).

Sprawozdania z ruchu i zarządu.

Z nadesłanych nam Sprawozdań Zakładów gazowych podajemy najbardziej charakterystyczne cyfry, ułożone w sposób umożliwiający łatwe porównanie osiągniętych wyników.

Sprawozdanie Krakowskiej Gazowni Miejskiej za rok administracyjny 1928/9.

Wyprodukowano gazu 8,892.150 m³
w porównaniu z r. 1927/8 przyrost o 11·8%.

Wyrobiono gazu z 1 tonny węgla kam. 580·3 m³.

Wyrób koksu ze 100 kg węgla 72·70 kg.

Sprzedaż koksu wyprodukowanego na 100 kg wygazowanego węgla 55·13 kg.

Koksu zużyto do centralnych generatorów:
a) na 100 kg wygazowanego węgla 15·97 kg,
b) na 100 m³ wyprodukowanego gazu 27·74 kg.

Smoły uzyskano z tonny węgla 57·4 kg.

Wyrób amonjaku 24% ze 100 kg węgla 0·83 kg, co odpowiada 100% NH_3 0·199 kg.

Rozdział gazu	Oddanie w r. 1928/9	% oddania	w porównaniu do r. 1927/8
prywatni odbiorcy	5,912.415 m³	66·50	+ 9·63%
budynki gminne	141.108 „	1·59	— 3·18%
oświetlenie miasta	1,628.369 „	18·31	+ 16·91%
własne spotrzebowanie	372.658 „	4·19	+ 13·48%
strata gazu	836.670 „	9·41	+ 21·13%
Razem	8,891.220 m³	100·00	+ 11·77%

Ogólna długość przewodów w mieście 150.666 mb.
Objętość sieci rur 1.486 m³.
Ogólna ilość latarń 1646 o 3421 płomieniach.

Statystyka oddania gazu:

Ilość mieszkańców miasta Krakowa		208.731
Długość rurociągu gazowego w mb.		150.666·2
Ogólne oddanie gazu na 1 mieszkańca	m³	42·60
Ogólne oddanie gazu na 1 mb. rurociągu	„	59·01
Gaz sprzedany na 1 mieszkańca	„	30·79
„ „ „ 1 mb. rurociągu	„	42·65
Strata gazu na 1 mb. rurociągu	„	5·55
„ „ w stosunku do ogólnego oddania	%	9·41
Ilość gazomierzy u konsumentów		13.151
Ilość płomieni gazomierzowych u konsumentów		132.286
Przyrost gazomierzy u konsumentów		721
„ płomieni „ „		19.348
Gaz sprzedany na 1 gazomierz	m³	488·64
„ „ na 1 płomień norm.	„	48·58
Ilość m³/h zainstalowanych gazomierzy		19.842·9
Gaz sprzedany na ilość m³/h zainstalowanych gazomierzy	m³	323·85
Ilość mieszkańców na 1 gazomierz		15·87

Świadczenia na rzecz Gminy:

1) Tytułem dochodu budżetowego	Zł 398.500·—	
2) Dotacja na Zarząd Centralny	„ 50.000·—	
3) Dotacja na część poborów urzędniczych	„ 7.239·58	
4) Dotacja na bruki, poza rach. Gminy	„ 50.000·—	Zł 505.739·58
5) Oświetlenie gazowe ulic: a) 1,628.369 m³ gazu à 12 gr.	Zł 195.403·48	
Do przen.	Zł 195.403.48	Zł 505.739·58

Z przen.	Zł 195.403·48	Zł 505.739·58
b) siatki i cylindry	„ 38.610·82	
c) konserwacja latarń ulicznych	„ 45.759·64	
d) obsługa oświetlenia ulicznego	„ 124.062·77	„ 403.836·71
6) Oświetlenie naftowe przedmieść . .		„ 39.918·35
7) Gaz dla budynków miejskich . . .		„ 42.797·49
		Zł 992.292·13

Odchodzi:

Zwrot za oświetlenie ad poz. 5, 6, 7 . .	Zł 403.836·71	
	„ 39.918·35	
	„ 42.797·49	„ 486.552·55
Czysty dochód dla Gminy		Zł 505.739·58

czyli 15·95% w stosunku do obrotu wykazanego rachunkiem strat i zysków, a wynoszącego 3,170.616·32 Zł.

Gminie oddano do oświetlenia ulic 1,628.369 m³ gazu po 12 gr przy cenie własnej 28·4 gr za 1 m³.

W roku sprawozdawczym wykonano nowych inwestycyj za Zł 319.860·82.

Z większych prac wykonano:

a) Piecownia. Dnia 14 marca 1929 przystąpiono do budowy IV-go pieca Koppersa o 2 komorach.
b) Centrala elektryczna. W marcu 1929 uruchomiono na próbę centralę elektryczną, wyposażoną w silnik leżący jednocylindrowy, czworosuwny, na gaz świetlny.
c) Nowa kotłownia otrzymała z początkiem r. 1929 kocioł o powierzchni ogrzewalnej 100 m², obliczony na ciśnienie robocze 12 atm.
d) Dalekotłocznia. Zrekonstruowano gruntownie budynek starej piecowni na pomieszczenie nowej kotłowni oraz dalekotłoczni, do której zamówiono kompresory oraz potrzebną aparaturę.
e) Dział propagandy i reklamy rozwijał żywą działalność, przyczem główny nacisk położono na propagandę indywidualną.

Sprawozdanie Zakładu Gazowego Miejskiego we Lwowie za rok 1928/9.

Wyprodukowano gazu 9,134.550 m³
w porównaniu do r. 1927/8 przyrost o 8·08%.
Wyrobiono gazu z 1 tonny węgla kam. 466·6 m³.
Wyrób koksu ze 100 kg węgla 67·8 kg.
Sprzedaż koksu wyprodukowanego ok. 50%.
Koksu zużyto do podpału retort:
a) na 100 kg wygazowanego węgla 13·72 kg,
b) na 100 m³ wyprodukowanego gazu 29·41 kg.
Smoły uzyskano z tonny węgla 43·8 kg.
Wyrób wody zgęszczonej amonjakowej i amonjaku chem. czystego ze 100 kg węgla — 0·16 kg NH_3 100%.

W fabryce chemicznej przedestylowano 717.828 kg smoły własnej i zakupionej, uzyskując 716.888 kg destylatów.

Rozdział gazu:

oświetlenie publiczne	2,371.035 m³
konsumenci pryw. (oświetlenie) . . .	926.920 „
„ „ (techn. i motory) .	4,731.877 „
własne spotrzebowanie	207.519 „
straty gazu	897.199 „
razem . . .	9,134.550 m³

Ilość płomieni publicznych 4.356 (przybyło 226).

Ilość gazomierzy u konsumentów 10.686 (więcej o 278) o łącznej ilości 108.456 płomieni (przybyło 5.080).

Świadczenia na rzecz Gminy:

dotacja na bruki	Zł 90.000·—
„ „ zarząd centralny	„ 100.000·—
tytułem czystego zysku	„ 278.564·54
utrzymanie latarń publicznych zapłacone gotówką	„ 103.569·67
ubezpieczenia społeczne	„ 15.000·—
płace lampiarzy	„ 225.408·21
2,371.035 m³ gazu po 12 groszy . .	„ 284.524·20
razem . . .	Zł 1,097.066·62
odchodzi zwrot kosztów oświetlenia publicznego od Gminy	„ 584.000·—
pozostaje na rzecz Gminy	Zł 513.066·62

t. j. 14·93% obrotu, wynoszącego 3,435.605·67 Zł.

Gminie oddano do oświetlenia ulic 2,371.035 m³ gazu po 12 gr przy cenie własnej 27 gr za 1 m³.

W roku sprawozdawczym rozpoczęto i doprowadzono pod dach budowę nowego budynku, mieszczącego warsztaty i magazyny, laboratorjum chemiczne oraz salę wykładową dla propagandy gazu w gospodarstwach domowych.

Resztę rachunku inwestycyj w ogólnej kwocie 584.797·59 Zł stanowi rozszerzenie sieci rurociągów o prawie 5 km oraz pokrycie należności za budowę pieców komorowych.

W czasie od 20 marca do 8 maja 1928 r. urządzono kurs dla instalatorów gazowych w Instytucie przemysłowym we Lwowie, na którym wykładali

przeważnie inżynierowie Zakładu Gazowego z dyrektorem Żardeckim na czele.

Szczególną uwagę zwrócono na reklamę i propagandę, przeznaczając na ten cel kwotę 38.154·20 Zł.

Sprawozdanie Bydgoskiej Gazowni Miejskiej za rok 1928/9.

Wyprodukowano gazu 5,409.660 m³ w porównaniu do r. 1927/8 przyrost o 11·7%.

Wyrobiono gazu z 1 tonny węgla kam. 440·8 m³.

Wyrób koksu ze 100 kg węgla 68·35 kg.

Sprzedaż koksu wyprodukowanego na 100 kg wygazowanego węgla 47·47 kg.

Koksu zużyto na podpał retort:
a) na 100 kg wygazowanego węgla 14·80 kg,
b) na 100 m³ wyprodukowanego gazu 33·58 kg.

Smoły uzyskano z tonny węgla 43·3 kg.

Benzolu uzyskano:
a) ze 100 kg wygazowanego węgla 0·44 kg,
b) na 100 m³ wyprodukowanego gazu 1·01 kg.

Wyrób wody amonjakalnej ze 100 kg wygazowanego węgla 0·09 kg NH_3 100%.

Rozdział gazu	Oddanie w r. 1928/9	% oddania	w porównaniu do r. 1927/8
zużycie prywatne	3,296.666 m³	60·97	+ 5·6 %
budynki gminne	158.437 „	2·93	+63·13%
oświetlenie miasta	1,288.284 „	23·83	+19·35%
własne spotrzebowanie	209.611 „	3·87	+27·50%
strata gazu	454.062 „	8·40	+31·32%
Razem	5,407.060 m³	100·00	+13·13%

Ogólna długość przewodów w mieście 89.969 mb.

Ogólna ilość latarń 1560.

Ilość gazomierzy u konsumentów 12.700 o łącznej ilości 86.696 płomieni.

Wyniki gospodarcze:

Wpłacono do Centr. Zarządu miasta jako dochód z gazowni . . . . 430.735 Zł
Bonifikata dla oświetlenia publicznego w % ceny zasadniczej gazu 48%
Spłata pożyczki długoterminowej . . . 50.000 Zł
Czysty zysk . . . . 76.323 „
Wykonane remonty . . . . 337.381 „

Z większych prac wykonano w roku sprawozdawczym:
a) budowę nowej destylarni smoły o produkcji dobowej 12 tonn,
b) budowę trzech nowych teleskopów, dna »Intzego« i skombinowanych prowadników w zbiorniku gazowym o poj. 9.000 m³,
c) remont i uruchomienie brykieciarni,
d) przebudowę pieca komorowego systemu »Bueba Dessau«, rozpoczętą w r. 1927/8.

Przegląd czasopism.

„Bulletin de l'Association des Gaziers Belges", 51, Nr. 3 (1929). Nicolardot: Metalizacja i jej związek z gazownictwem. — A. Popelier: Uwagi w sprawie nowego procesu destylacji. — Pawilon Gazu na X Targach Handlowych w Brukseli. — Gospodarcze znaczenie przesyłania gazu na duże odległości. — Gaz czy elektryczność ? — Przegląd czasopism. — Różne. — Nekrologja.

„Journal des Usines à Gaz", 53, Nr. 11 (1929). Kronika Zrzeszeń Gazowniczych. — G. Bertin: Wykonywanie rurociągów. — Produkty uboczne destylacji węgla kamiennego w Stanach Zjednoczonych (c. d.). — Wiadomości bieżące. — Kronika rynku węglowego. — Komunikaty. — Dział pośrednictwa pracy. — Wiadomości handlowe. — Dodatek Nr. 7: »Wyrób konserw« (c. d.).

„Journal des Usines à Gaz", 53, Nr. 12 (1929). Urządzenie do całkowitego zgazowania syst. Humpreys i Glasgow. — Badania i obliczanie części składowych palnika gazowego. — G. Bertin: Wykonywanie rurociągów (c. d.). — Wiadomości bieżące. — Kronika rynku węglowego. — Przegląd czasopism. — Bibljografja. — Komunikaty. — Dział pośrednictwa pracy. — Notowania giełdowe akcyj gazowniczych. — Dodatek Nr. 8: »Wyrób konserw« (c. d.). Sterylizacja. Pasteryzacja.

„Schweizer. Verein v. Gas- u. Wasserfachmännern Monats-Bulletin", 9, Nr. 6 (1929). P. Schläpfer i M. Brunner: Przyczynki do znajomości procesów spalania. — H. Michel: Nowe urządzenia gazowni w Burgdorf. — R. Kägi: Rozbudowa gazowni w Davos (dok.). — Normy SVGW dla sortymentów koksu i sit koksowych (sierpień 1925). — Wiadomości gospodarcze. — Różne. — Zastosowanie gazu. — Literatura. — Wiadomości Zrzeszenia.

Wiadomości bieżące.

Zasadniczy wyrok w sprawie świadectw przemysłowych dla sklepów gazowni. Warszawskie Zakłady Gazowe zaskarżyły do Najwyższego Trybunału Administracyjnego orzeczenie Komisji odwoławczej do spraw podatku przemysłowego, nakazujące nabycie świadectwa przemysłowego dla sklepu Gazowni, prowadzonego przy ul. Kredytowej 3 i uzyskały wyrok, który ze względu na ważność sprawy przytaczamy w dosłownem brzmieniu:

Najwyższy Trybunał Administracyjny
L. Rej. 1133/27

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Najwyższy Trybunał Administracyjny w składzie: Przewodniczący prezes dr. Orski i sę-

dziowie: Krzyżanowski, Zabicki, Fałat, dr. Małek, przy udziale członka Sekretarjatu prawniczego, Wysockiego, jako protokólanta, w sprawie skargi m. st. Warszawy na orzeczenie Komisji odwoławczej do spraw podatku przemysłowego przy Izbie Skarbowej w Warszawie z dnia 20 stycznia 1927 r. w przedmiocie nabycia świadectwa przemysłowego na rok 1926 i ukarania grzywną, po przeprowadzonej dnia 18 marca 1929 r. rozprawie, a to po wysłuchaniu sprawozdania sędziego-referenta, jakoteż wywodów zastępcy skarżącego Magistratu, adwokata Mieczysława Orlańskiego, uchyla zaskarżone orzeczenie, jako niezgodne z ustawą.

Powody.

Decyzją z d. 13 października 1926 r. Nr. 115/XIV 33 Urząd Skarbowy podatków i opłat skarbowych w Warszawie uznał na podstawie protokółu, sporządzonego dnia 1 października 1926 r. w trybie art. 51 i 111 ustawy z dnia 15 sierpnia 1925 r. o państwowym podatku przemysłowym (Dz. Ust. Nr. 79 poz. 550), »Zakłady Gazowe Magistratu m. stoł. Warszawy« winnymi przekroczenia, przewidzianego w art. 98 tejże ustawy, ponieważ na 1926 r. nie wykupiły świadectwa przemysłowego II kategorji przedsiębiorstw handlowych na zakłady drobnej sprzedaży lamp, piecyków, naczyń kuchennych, wanien, umywalni, żelazek do prasowania i t. p. Decyzją tą wymierzono opłatę za świadectwo określonej kategorji w sumie 620 zł. (łącznie z dodatkami) oraz ukarano wymienione zakłady gazowe grzywną w kwocie 1200 zł. Odwołania Magistratu m. stoł. Warszawy przeciw tej decyzji Komisja odwoławcza do spraw podatku przemysłowego przy Izbie Skarbowej w Warszawie nie uwzględniła, decyzją z dnia 20 stycznia 1927 r., uznając orzeczenie karne za uzasadnione w postanowieniach taryfy, stanowiącej załącznik do art. 23 ustawy, a w szczególności części II lit. A rozdz. I kat. II oraz art. 98 ustawy.

W skardze wniesionej do Najwyższego Trybunału Administracyjnego Magistrat m. stoł. Warszawy powołuje się na przepis art. 3 p. 3 ustawy, w myśl którego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, prowadzone przez związki samorządowe we własnym zastępstwie i na własny rachunek są zwolnione od państwowego podatku przemysłowego.

Władza pozwana wnosi o oddalenie skargi.

Najwyższy Trybunał Administracyjny uznał skargę za uzasadnioną.

Władza pozwana w odpowiedzi na skargę uznaje wyraźnie »Gazownię miejską Magistratu m. stoł. Warszawy«, a zatem zakłady gazowe gminy m. stoł. Warszawy za przedsiębiorstwo użyteczności publicznej, twierdzi atoli, że w spornym przypadku nie chodzi o »kwestję obciążenia zasadniczym podatkiem przemysłowym gazowni miejskiej, lecz zakładu sprzedaży żelazek, naczyń kuchennych i innych przedmiotów, używanych przy opalaniu gazem«, który to zakład nie ma cech przedsiębiorstwa użyteczności publicznej.

Władza zatem różniczkuje między przedsiębiorstwem gazowni, a zakładami sprzedaży tejże gazowni. Co do gazowni władza nie ma wątpliwości, że taż stanowi przedsiębiorstwo użyteczności publicznej i jest zwolniona od podatku przemysłowego, na zasadzie art. 3 p. 3 ustawy, natomiast odmawia takiego zwolnienia zakładowi czyli sklepowi detalicznej sprzedaży różnych przyrządów i naczyń gazowych.

Z zestawienia atoli postanowień art. 3 p. 3 oraz art. 10 ustawy wynika, że zwolnienie od podatku, przewidziane w art. 3 p. 3 dotyczy przedsiębiorstwa jako zespołu gospodarczego, a wskutek tego zwolnienie to rozciąga się na wszystkie zakłady handlowe i przemysłowe, należące do przedsiębiorstwa, podpadającego pod przepis art. 3 p. 3 ustawy, o ile te zakłady z uwagi na rodzaj swej działalności gospodarczo są związane z działalnością przedsiębiorstwa, uznanego z tego powodu za przedsiębiorstwo użyteczności publicznej, i pojęciowo wypełniają przeto określenie przedsiębiorstwa użyteczności publicznej.

Art. 10 bowiem stanowi w punkcie 1, że świadectwa przemysłowe winny nabywać, »przedsiębiorstwa handlowe i przemysłowe dla każdego przez nie prowadzonego oddzielnego zakładu handlowego względnie przemysłowego«.

Jeżeli zaś takie przedsiębiorstwo korzysta ze zwolnienia, przewidzianego pod punktem 3 art. 3 ustawy, to tem samem nie ma ono obowiązku nabywania świadectwa w myśl art. 10 p. 1 ustawy w odniesieniu do wszystkich zakładów handlowych i przemysłowych wyżej określonego rodzaju, wchodzących w skład tego przedsiębiorstwa. Otóż z przedstawionych akt administracyjnych nie wynika, aby władze sklep drobnej sprzedaży, o który chodzi, uznały za samoistne przedsiębiorstwo, co do swej istoty niezwiązane z przedsiębiorstwem użyteczności publicznej Gazowni, jako takiem. Natomiast wynika z nich, a zwłaszcza z protokółu, sporządzonego dnia 1 października 1926 r. i decyzji karnej właśnie, że przedsiębiorstwem w powyższem znaczeniu są »zakłady gazowe« gminy m. stoł. Warszawy, jako takie,

sporny sklep stanowi wprawdzie oddzielny zakład handlowy w myśl art. 10 p. 1 i art. 11 ustawy, atoli zakład ten jest prowadzony przez przedsiębiorstwo »zakładów gazowych gminy m. stoł. Warszawy«, co do którego wedle wyraźnego oświadczenia władzy pozwanej zachodzą wymogi ustawowe z art. 3 p. 3, i że sklep ten pozostaje w związku z działalnością tychże zakładów gazowych.

Wobec tego decyzja odwoławcza utrzymująca w mocy orzeczenie obowiązku wykupienia świadectwa przemysłowego co do sklepu jako oddzielnego zakładu handlowego przedsiębiorstwa gazowni miejskiej nie jest zgodna z ustawą i należało ją przeto uchylić na zasadzie postanowień art. 26 ustawy o Najwyższym Trybunale Administracyjnym (Dz. Ust. R. P. Nr. 68 poz. 400 z r. 1926).

Warszawa, dnia 18 marca 1929 r.

Podpisy: *(—) Dr. Orski, (—) Krzyżanowski, (—) Zabicki, (—) Fałat, (—) Dr. Małek.*

Sprawa gazyfikacji Polski. »Nowiny Techniczne« (dodatek do »Przeglądu Technicznego«) Nr. 26 z dnia 26 czerwca r. b. podają pod powyższym tytułem następującą notatkę:

»Jak donoszą pisma codzienne, rząd zajmie się w najbliższym czasie kwestją gazyfikacji kraju. Zestawienia międzynarodowe wykazują, że Polska znajduje się na końcu szeregu państw, o ile chodzi o produkcję gazu świetlnego. O ile w Polsce na głowę ludności wypada 4 m^3 produkcji gazu rocznie, w Anglji produkcja ta określa się liczbą 189 m^3, w Holandji 78 m^3, w Niemczech 55 m^3, w Danji 50 m^3, w Szwajcarji 48 m^3, we Francji 42 m^3, w Szwecji 23 m^3, na Węgrzech 12 m^3, w Norwegji 15 m^3, a we Włoszech 11 m^3.

Z zagadnieniem gazyfikacji kraju wiąże się bezpośrednio sprawa rozwoju produkcji chemicznej — jako ubocznej przy wytwarzaniu gazu świetlnego, jak również lepsze wyzyskanie węgla, niż przy spalaniu.

Gazyfikacja kraju nie jest związana z tak wielkiemi kosztami, by nie mogła być w najbliższym czasie zrealizowana.«

Podana w powyższej notatce konsumcja gazu na mieszkańca jest nieco za niska, wynosi ona obecnie ok. 6 m^3, niemniej jednak Polska znajduje się — pod względem gazyfikacji — na »szarym końcu«.

Wierzymy, że akcja nie skończy się na tej enuncjacji, ale przybierze w najbliższym czasie zupełnie realne kształty.

Poświęcenie pierwszego odcinka dalekotłoczni Warszawa-Pruszków. W dniu 20 czerwca r. b. o godzinie 10 przed południem odbyła się uroczystość poświęcenia pierwszej sekcji przewodów podziemnych (120 m) dalekotłoczni gazowej, która będzie dostarczała gazu narazie do stacji kolejowej Szczęśliwice, a potem do miasta Pruszkowa (p. »Gaz i Woda« 1929, Nr. 2). W uroczystości tej, urządzonej na ul. Prądzyńskiego, uczestniczył prezydent m. stoł. Warszawy Słomiński oraz członkowie Zarządu i Dyrekcji Gazowni Miejskiej.



Grupa uczestników poświęcenia z dyr. inż. Swierczewskim (×) pośrodku.

VII Zjazd Lekarzy i Działaczy Samorządowych. — Dnia 7—8 września r. b. odbędzie się w Poznaniu z ramienia Związku Miast Polskich doroczny Walny Zjazd Lekarzy i Działaczy samorządowych. Komitet organizacyjny Zjazdu prosi Panów lekarzy, działaczy samorządowych i społecznych, pracujących w dziedzinie zdrowotności publicznej, o jak najliczniejszy udział w Zjeździe, którego charakter ze względu na przypadający okres pierwszego dziesięciolecia Niepodległości Polskiej powinien stać się wyrazem postępów poczynionych na polu zdrowia publicznego w miastach polskich i dać wytyczne pracy na przyszłość.

Program Zjazdu jest następujący:

7 września (sobota) godz. 10—14:

Otwarcie Zjazdu.

Referat: »Organizacja i zakres działania samorządowej służby zdrowia w miastach polskich«, dr. Kacprzak M.

Koreferat: »Stan sanitarno-porządkowy miast polskich« inż. Rudolf Z.

Koreferat: »Sprawy medycyny zapobiegawczej w miastach polskich« dr. Wroczyński Cz.

Wieczorem Raut w Ratuszu, wydany przez Prezydenta miasta.

8 września (niedziela) godz. 9—14:

I. Referat: »Współdziałanie opieki społecznej z działalnością służby zdrowia« p. Wilczyński.

Koreferat: dr. Margolis.

II. Referat: »Stan budownictwa szpitalnego w niepodległej Polsce i sprawy szpitali na Międzynarodowym Kongresie Szpitalnictwa w Ameryce«.

Koreferat: »Walka z zakażeniami wewnątrz szpitalnemi w związku z organizacją i budową szpitali« dr. Szenajch Wł.

Po południu zwiedzanie Powszechnej Wystawy Krajowej i zwiedzanie autobusami urządzeń sanitarnych miejskich.

Wieczorem: Przedstawienie w Operze (bilety bezpłatne).

Uczestnictwo w Zjeździe należy zgłosić do dnia 1 września r. b. na ręce Naczelnika Wydziału Zdrowia Magistratu m. Poznania dr. Tadeusza Szulca (adres: Poznań-Ratusz). Wpisowe na Zjazd w kwocie 10 Zł może być uiszczone w chwili przybycia do Poznania. W zgłoszeniach należy nadmienić żądanie zarezerwowania noclegów.

Z życia organizacyj.

Protokół posiedzenia Prezydjum Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Polskich w dniu 31 maja 1929 r. w Warszawie.

Obecni: koledzy Swierczewski, Rabczewski, Pomorski, Piotrowski, Konopka, Nowicki, Myszkowski i w zastępstwie kol. Jaszczurowskiego — kol. Tokarski.

Nieobecność swoją usprawiedliwili koledzy: Dziurzyński, Żardecki i Seifert.

Posiedzenie zagaił przewodniczący Zrzeszenia kol. Swierczewski i odczytał następujący porządek obrad:

1) Odczytanie protokółu posiedzenia Prezydjum z dnia 14 marca r. b. i protokółu posiedzenia Zarządu z dnia 26 kwietnia r. b.
2) Sprawy XI Zjazdu w Poznaniu.
3) Sprawy szkolnictwa zawodowego.
4) Sprawozdanie przewodniczącego:
   a) z udziału w X Zjeździe Czechosłowackim;
   b) z Wystawy »Gaz i Woda« w Berlinie.
5) Normalizacja rur (ref. kol. Konopka).
6) Wolne wnioski.

Powyższy porządek zebrani zatwierdzili.

Ad 1) Odczytanie protokółów nie odbyło się wobec oświadczenia obecnych, że są im dokładnie znane.

Ad 2) Przewodniczący odczytał tytuły referatów, jakie mają być wygłoszone na Zjeździe, przyczem kol. Tokarski imieniem dyrekcji wodociągów krakowskich oświadczył gotowość dostarczenia jeszcze jednego referatu z działu wodociągarstwa. Przewodniczący podziękował za ową gotowość i zaznaczył, że o ile referaty nie będą mogły być wygłoszone z braku czasu na Zjeździe, to w każdym razie znajdą się one na łamach pisma »Gaz i Woda« z równym dla ogółu pożytkiem. — Następnie przewodniczący zakomunikował o zniżce kolejowej dla uczestników Zjazdu, ogólnie wynoszącej 66%, z obowiązkiem kupna biletu powrotnego.

Ad 3) Przewodniczący zobrazował projekt dyr. Państwowej Szkoły Przemysłowej w Bydgoszczy prof. Czajkowskiego, co do otwarcia w tej szkole kursu gazownictwa i drugi projekt inż. Pillicha, prof. Wyższej Szkoły Górniczo-Hutniczej w Król. Hucie co do otwarcia specjalnego wydziału dla kształcenia techników dla koksowni. — Zdaniem przewodniczącego ten drugi projekt, który ma być nawet odpowiednio poparty odczytem prof. Pillicha na Zjeździe w Poznaniu, ma więcej prerogatyw, ale ze względu na bliższe poznanie się z projektem prof. Czajkowskiego udaje się w dniach najbliższych do Bydgoszczy komisja w osobach kolegów Swierczewskiego, Dalbora, Dziurzyńskiego i Klimczaka.

Ad 4) a) Przewodniczący opisał zebranym swój pobyt i udział w Zjeździe Gazowników i Wodociągowców Czechosłowackich w dniach 9—12 maja, a wreszcie projekt, z którym wystąpił, aby ze strony Zrzeszenia naszego i Zrzeszenia Gazowników i Wodociągowców Czechosłowackich wyłonić wspólną komisję w celu ujednostajnienia prac naukowych i zawodowych, stałej wymiany myśli i dzielenia się zdobyczami nauki. Projekt ten będzie poruszony na Zjeździe w Poznaniu, w którym weźmie udział także i delegacja czechosłowacka.

b) Przewodniczący zachęca bardzo kolegów zarówno gazowników, jak i wodociągowców do zwiedzania berlińskiej wystawy »Gaz i Woda«, która jest naprawdę imponująca, zwraca jednak uwagę na uchwałę powziętą na Zjeździe w Katowicach, aby nikt z kolegów nie występował oficjalnie w imieniu polskich organizacyj gazowniczych.

Ad 5) Przewodniczący odczytał list Polskiego Komitetu Normalizacyjnego, dotyczący projektów międzynarodowej normalizacji rurociągów stosownie do załączonych wzorów. — Głos zabrał kol. Konopka i wyjaśnił stan prac w tym kierunku, wyraził jednocześnie potrzebę przygotowania odpowiedniego referatu na międzynarodowy Zjazd w Zurychu, gdzie chciałby się znaleźć w charakterze delegata Zrzeszenia. — Decyzja w tej sprawie ma nastąpić na posiedzeniu Zarządu w Poznaniu.

Ad 6) a) Przewodniczący proponuje, aby, ze względu na małą ilość uczestników dzisiejszego Zebrania, urządzić Zebranie Zarządu w Poznaniu w dniu 21/VI przed rozpoczęciem Zjazdu. Na powyższy wniosek zebrani zgadzają się.

b) Przewodniczący proponuje wypowiedzenie się zebranych, co do miejsca przyszłego Zjazdu, gdyż miejsce to należy zgłosić na obecnym Zjeździe. Po pewnej dyskusji zebrani godzą się w pierwszej linji na Lublin, motywując to nowemi urządzeniami wodociągów i gazowni w tem mieście, o ileby zaś to było niemożliwe — wskazują Wilno. W sprawie Zjazdu w Lublinie należałoby skomunikować się z komisarzem rządowym p. Czerwińskim, radcą Minist. Spraw Wewn., oraz dyr. inż. Turczynowiczem, dyr. inż. Bronisławem Brezą i dyr. Modrzejewskim.

c) Kol. Rabczewski proponuje, aby na przyszłość były poddawane dla referatów odpowiednie tezy i aby z nich wyróżniane były na publiczne odczyty te, w wyniku których miałyby być powzięte pewne uchwały. Kol. Piotrowski proponuje na przyszłość zainteresować naszemi Zjazdami odpowiednie wydziały Politechniki, mające pewien związek z gazownictwem i wodociągarstwem, co może wzbudzić w sferach Politechniki zainteresowanie się zawodowem kształceniem gazowników i wodociągowców.

Na tem posiedzenie Prezydjum Zrzeszenia zakończono.

Termin nadsyłania uwag do dnia 15 VIII 1929 r.

Materjały do słownictwa gazowniczego.

I

gazownia (f) gas-works (pl)	Gaswerk (n), Gasanstalt (f) usine (f) à gaz
piecownia (f) retort house, gas-plant, carbonising plant, oven plant	Ofenhaus (n), Ofenanlage (f) atelier (m) de distillation, halle (f) des fours, salle (f) des fours
piec (m) gazowniczy gas-oven	Gaserzeugungsofen (m) four (m) à gaz
piec (m) koksowniczy coke oven	Koksofen (m) four (m) à coke
piec (m) ulowy bee hive oven	Bienenkorbofen (m) four (m) à ruche
piec (m) doświadczalny experimental oven	Versuchsofen (m) four (m) expérimental
piec (m) poziomy horizontal oven	Horizontalofen (m) four (m) horizontal
piec (m) pionowy vertical oven	Vertikalofen (m) four (m) vertical
piec (m) skośny inclined oven	Schrägofen (m) four (m) incliné
blok (m) [pieców] bench, battery	Block (m), Batterie (f) batterie (f)
piec (m) retortowy retort-furnace, retort setting, bed of retorts	Retortenofen (m) four (m) à cornues
piec (m) o retortach poziomych horizontal retort setting	Horizontalretortenofen (m) four (m) à cornues horizontales
piec (m) rusztowy grate oven	Rostofen (m) four (m) à grilles
budowa (f) wgłębna	Tiefbau (m)
piec (m) znacznie wgłębiony	Tiefbauofen (m) four (m) avec cave (?)
piec (m) mało wgłębiony	Flachbauofen (m) four (m) sans cave (?)
generator (m) gas-producer	Generator (m), Gaserzeuger (m) gazogène (m)
piec (m) generatorowy producer oven	Generatorofen (m) four (m) à gazogène
półgenerator (m)	Halbgenerator (m) gazogène (m) au niveau du sol
piec (m) półgeneratorowy	Halbgeneratorofen (m) four (m) à g. au niveau du sol
generator (m) pełny	Vollgenerator (m) gazogène (m) en sous sol
piec (m) pełnogeneratorowy	Vollgeneratorofen (m) four (m) à g. en sous sol
generator (m) zewnętrzny external gas producer (?)	aussenliegender, vorgebauter Generator (m) gazogène (m) extérieur (?)
generator (m) wewnętrzny internal gas producer (?)	innenliegender, eingebauter Generator (m) gazogène (m) interieur (?)

otwór (m) wsypowy charging hole	Füllöffnung (f) orifice (m) de chargement
wysokość (f) wsypu, wysokość napełnienia depth of charge	Füllhöhe (f), Schütthöhe (f) hauteur (f) de remplissage
palenisko (n) fire place, fire chamber	Feuerstelle (f), Feuerung (f), Feuerraum (m) foyer (m), chauffe (f)
palenisko (n) rusztowe grate firing	Rostfeuerung (f) foyer (m) à grille
podpał (m) heating of oven	Unterfeuerung (f) combustible (m), chauffage (m)
zużycie (n) podpału fuel consumption	Unterfeuerungsverbrauch (m) consommation (f) de chauffage
popiół (m) ashes (pl)	Asche (f) cendre (f)
popielnik (m) ash pit	Aschenraum (m), Aschenfall (m) cendrier (m)
żużel (m) clinker, slag	Schlacke (f) scorie (f), scories (f pl), mâchefer (m)
odżużlanie (n) freeing from clinker, clinkering	Entschlacken (n), Ausschlacken (n), Abschlacken (n) décrassage (m)
osprzęt (m) generatora iron fitting of the producer	Generatorarmatur (f) armature (f) du gazogène, blindage (m) du g.
drzwiczki (n pl) paleniskowe fire door, charging door	Feuertür (f), Heiztür (f), Fülltür (f) porte (f) du foyer, porte de chargement
drzwiczki (n pl) do odżużlania clinker door, stirring door	Schlacktür (f) porte (f) de décrassage
ruszt (m) grate	Rost (m) grille (f)
rusztowina (f) fire bar, grate bar	Roststab (m) barreau (m) de grille
podparcie (n) rusztowin grate bearers (pl)	Roststabträger (m), Rostträger (m), Rostrahmen (m) cadre (m) de grille, châssis (m) de grille
ruszt (m) poziomy horizontal grate, flat grate	Planrost (m), Flachrost (m) grille (f) horizontale
ruszt (m) opuszczany tipping grate, dumping grate	Klapprost (m), Senkrost (m) grille (f) basculante, grille à bascule
rust (m) pochyły inclined grate	Schrägrost (m) grille (f) inclinée
ruszt (m) schodkowy step grate, stepped grate	Treppenrost (m), Stufenrost (m) grille (f) à gradins
skrzynka (f) popielnikowa ash pan	Aschenkasten (m) cendrier (m), bac (m) à cendres

koryto (n) popielnikowe water ash pan	Wasserschiff (n), Verdampfungsschiff (n) cendrier (m)
parownik (m) vaporiser	Verdampfer (m) vaporiseur (m), bouillotte (f)
retorta (f) retort	Retorte (f) cornue (f)
retorta (f) pozioma horizontal retort	Horizontalretorte (f) cornue (f) horizontale
retorta (f) przelotowa through retort	durchgehende Retorte (f) cornue (f) sans fond
ściana (f) retorty retort wall	Retortenwand (f) paroi (f) de la cornue
profil (m) retorty, przekrój (m) r. retort section	Retortenprofil (m) profil (m) de la cornue
głowica (f) retorty	Retortenkopf (m) tête (f) de cornue
zamknięcie (n) retorty retort mouthpiece	Retortenmundstück (n) gueulard (m) de cornue, embouchure (f) de cornue
zamknięcie (n) Mortona Morton's door opening	Mortonverschluss (m) fermeture (f) de Morton
wkładka (f) retortowa [przytrzymująca węgiel]	Retorteneinsatz (m)
rura (f) pionowa do odbieralnika, fajka (f) ascension pipe	Steigrohr (n) tube (m) d'ascension, colonne (f) montante, tuyau (m) ascensionnel
odpylacz (m) [w fajce] coal dust catcher	Kohlenstaubfänger (m) caisse (f) à poussiere de charbon
zraszacz (m) rury do odbieralnika ascension pipe sprayer	Steigrohr-Berieseler (m) pulvérisateur (m) d'eau ammoniacale dans la colonne montante
odbieralnik (m) hydraulic main	Vorlage (f), Hydraulik (f) barillet (m)
pak (m) z odbieralnika pitch	Vorlagenpech (m) goudrons durs (m pl)
otwór (m) do czyszczenia cleaning hole	Reinigungsöffnung (f), Reinigungskasten (m) orifice (m) de nettoyage
wstawka (f) kompensacyjna compensating socket	Ausdehnungs-Muffe (f) joint (m) de dilatation, manchon (m) compensateur
rura (f) siodełkowa	Sattelrohr (n)
rura (f) zanurzona immersion tube, dipping tube	Tauchrohr (n) tube (m) plongeur, plongeur (m)
zamknięcie (n) hydrauliczne hydraulic seal	hydraulischer Abschluss (m) fermeture (f) hydraulique
ciśnienie (n) zwiększone pressure	Überdruck (m) pression (f)
ciśnienie (n) zmniejszone vacuum	Unterdruck (m) dépression (f)
odpływ (m) smoły tar outlet	Teerablauf (m), Teerabgang (m) départ (m) du goudron, sortie (f) du goudron
zastawka (f) smolna	Teerstandschieber (m)
odpływ (m) gazu gas outlet	Gasabgang (m) départ (m) du gaz, sortie (f) du gaz
piec (m) o retortach pionowych vertical retort setting	Vertikalretortenofen (m) four (m) à cornues verticales
retorta (f) pionowa vertical retort	Vertikalretorte (f) cornue (f) verticale
zamknięcie (n) górne top mouthpiece	oberer Verschluss (m), Füllverschluss (m) embouchure (f) supérieure
zamknięcie (n) dolne bottom mouthpiece	unterer Verschluss (m), Bodenverschluss (m) embouchure (f) inférieure
rura (f) pozioma do odbieralnika	Liegerohr (n)
piec (m) o retortach skośnych inclined retort setting	Schrägretortenofen (m) four (m) à cornues inclinées
retorta (f) skośna inclined retort	Schrägretorte (f) cornue (f) inclinée
ruch (m) suchy non-steaming	Trockenbetrieb (m) marche (f) à sec
ruch (m) mokry steaming	Nassbetrieb (m) marche (f) humide
smoczek (m), inżektor (m) injector	Injektor (m) injecteur (m)
forsunka (f) steam jet sprayer, steam jet atomiser	Dampfstrahlzerstäuber (m) pulvérisateur (m) à jet de vapeur
dysza (f) natryskowa sprayer nozzle	Streudüse (f) tuyère (f) de pulvérisation
zasłona (f), blenda (f) diaphragm	Blende (f) diaphragme (f)
ładunek (m) węgla coal charge	Kohleneinsatz (m), Kohlencharge (f) charge (f) de charbon
ładunek (m) retorty retort charge, charge per retort	Retortenladung (f), Retortencharge (f) charge (f) de cornue, charge par cornue
ładuga (f) weight of charge	Ladegewicht (n) poids (m) de charge
strona (f) ładowania, strona maszyn charging side	Ladeseite (f) côté (m) enfournement
strona (f) opróżniania, strona koksu discharging side	Entladeseite (f) côté (m) défournement
pomost (m) roboczy, stoisko (n) robocze operating floor	Arbeitsflur (m) plancher (m) de service, plateforme (f) de travail

Czcionkami Drukarni Związkowej w Krakowie, pod zarządem J. Dziubanowskiego.

Termin nadsyłania uwag do dnia 15 VIII 1929 r.

Materjały do słownictwa gazowniczego.

I

gazownia (f) gas-works (pl)	Gaswerk (n), Gasanstalt (f) usine (f) à gaz
piecownia (f) retort house, gas-plant, carbonising plant, oven plant	Ofenhaus (n), Ofenanlage (f) atelier (m) de distillation, halle (f) des fours, salle (f) des fours
piec (m) gazowniczy gas-oven	Gaserzeugungsofen (m) four (m) à gaz
piec (m) koksowniczy coke oven	Koksofen (m) four (m) à coke
piec (m) ulowy bee hive oven	Bienenkorbofen (m) four (m) à ruche
piec (m) doświadczalny experimental oven	Versuchsofen (m) four (m) expérimental
piec (m) poziomy horizontal oven	Horizontalofen (m) four (m) horizontal
piec (m) pionowy vertical oven	Vertikalofen (m) four (m) vertical
piec (m) skośny inclined oven	Schrägofen (m) four (m) incliné
blok (m) [pieców] bench, battery	Block (m), Batterie (f) batterie (f)
piec (m) retortowy retort-furnace, retort setting, bed of retorts	Retortenofen (m) four (m) à cornues
piec (m) o retortach poziomych horizontal retort setting	Horizontalretortenofen (m) four (m) à cornues horizontales
piec (m) rusztowy grate oven	Rostofen (m) four (m) à grilles
budowa (f) wgłębna	Tiefbau (m)
piec (m) znacznie wgłębiony	Tiefbauofen (m) four (m) avec cave.(?)
piec (m) mało wgłębiony	Flachbauofen (m) four (m) sans cave (?)
generator (m) gas-producer	Generator (m), Gaserzeuger (m) gazogène (m)
piec (m) generatorowy producer oven	Generatorofen (m) four (m) à gazogène
półgenerator (m)	Halbgenerator (m) gazogène (m) au niveau du sol
piec (m) półgeneratorowy	Halbgeneratorofen (m) four (m) à g. au niveau du sol
generator (m) pełny	Vollgenerator (m) gazogène (m) en sous sol
piec (m) pełnogeneratorowy	Vollgeneratorofen (m) four (m) à g. en sous sol
generator (m) zewnętrzny external gas producer (?)	aussenliegender, vorgebauter Generator (m) gazogène (m) extérieur (?)
generator (m) wewnętrzny internal gas producer (?)	innenliegender, eingebauter Generator (m) gazogène (m) intérieur (?)
otwór (m) wsypowy charging hole	Füllöffnung (f) orifice (m) de chargement
wysokość (f) wsypu, wysokość napełnienia depth of charge	Füllhöhe (f), Schütthöhe (f) hauteur (f) de remplissage
palenisko (n) fire place, fire chamber	Feuerstelle (f), Feuerung (f), Feuerraum (m) foyer (m), chauffe (f)
palenisko (n) rusztowe grate firing	Rostfeuerung (f) foyer (m) à grille
podpał (m) heating of oven	Unterfeuerung (f) combustible (m), chauffage (m)
zużycie (n) podpału fuel consumption	Unterfeuerungsverbrauch (m) consommation (f) de chauffage
popiół (m) ashes (pl)	Asche (f) cendre (f)
popielnik (m) ash pit	Aschenraum (m), Aschenfall (m) cendrier (m)
żużel (m) clinker, slag	Schlacke (f) scorie (f), scories (f pl), mâchefer (m)
odżużlanie (n) freeing from clinker, clinkering	Entschlacken (n), Ausschlacken (n), Abschlacken (n) décrassage (m)
osprzęt (m) generatora iron fitting of the producer	Generatorarmatur (f) armature (f) du gazogène, blindage (m) du g.
drzwiczki (n pl) paleniskowe fire door, charging door	Feuertür (f), Heiztür (f), Fülltür (f) porte (f) du foyer, porte de chargement
drzwiczki (n pl) do odżużlania clinker door, stirring door	Schlacktür (f) porte (f) de décrassage
ruszt (m) grate	Rost (m) grille (f)
rusztowina (f) fire bar, grate bar	Roststab (m) barreau (m) de grille
podparcie (n) rusztowin grate bearers (pl)	Roststabträger (m), Rostträger (m), Rostrahmen (m) cadre (m) de grille, châssis (m) de grille
ruszt (m) poziomy horizontal grate, flat grate	Planrost (m), Flachrost (m) grille (f) horizontale
ruszt (m) opuszczany tipping grate, dumping grate	Klapprost (m), Senkrost (m) grille (f) basculante, grille à bascule
rust (m) pochyły inclined grate	Schrägrost (m) grille (f) inclinée
ruszt (m) schodkowy step grate, stepped grate	Treppenrost (m), Stufenrost (m) grille (f) à gradins
skrzynka (f) popielnikowa ash pan	Aschenkasten (m) cendrier (m), bac (m) à cendres

koryto (n) popielnikowe water ash pan	Wasserschiff (n), Verdampfungsschiff (n) cendrier (m)
parownik (m) vaporiser	Verdampfer (m) vaporiseur (m), bouillotte (f)
retorta (f) retort	Retorte (f) cornue (f)
retorta (f) pozioma horizontal retort	Horizontalretorte (f) cornue (f) horizontale
retorta (f) przelotowa through retort	durchgehende Retorte (f) cornue (f) sans fond
ściana (f) retorty retort wall	Retortenwand (f) paroi (f) de la cornue
profil (m) retorty, przekrój (m) r. retort section	Retortenprofil (m) profil (m) de la cornue
głowica (f) retorty	Retortenkopf (m) tête (f) de cornue
zamknięcie (n) retorty retort mouthpiece	Retortenmundstück (n) gueulard (m) de cornue, embouchure (f) de cornue
zamknięcie (n) Mortona Morton's door opening	Mortonverschluss (m) fermeture (f) de Morton
wkładka (f) retortowa [przytrzymująca węgiel]	Retorteneinsatz (m)
rura (f) pionowa do odbieralnika, fajka (f) ascension pipe	Steigrohr (n) tube (m) d'ascension, colonne (f) montante, tuyau (m) ascensionnel
odpylacz (m) [w fajce] coal dust catcher	Kohlenstaubfänger (m) caisse (f) à poussiere de charbon
zraszacz (m) rury do odbieralnika ascension pipe sprayer	Steigrohr-Berieseler (m) pulvérisateur (m) d'eau ammoniacale dans la colonne montante
odbieralnik (m) hydraulic main	Vorlage (f), Hydraulik (f) barillet (m)
pak (m) z odbieralnika pitch	Vorlagenpech (m) goudrons durs (m pl)
otwór (m) do czyszczenia cleaning hole	Reinigungsöffnung (f), Reinigungskasten (m) orifice (m) de nettoyage
wstawka (f) kompensacyjna compensating socket	Ausdehnungs-Muffe (f) joint (m) de dilatation, manchon (m) compensateur
rura (f) siodełkowa	Sattelrohr (n)
rura (f) zanurzona immersion tube, dipping tube	Tauchrohr (n) tube (m) plongeur, plongeur (m)
zamknięcie (n) hydrauliczne hydraulic seal	hydraulischer Abschluss (m) fermeture (f) hydraulique
ciśnienie (n) zwiększone pressure	Überdruck (m) pression (f)
ciśnienie (n) zmniejszone vacuum	Unterdruck (m) dépression (f)

odpływ (m) smoły tar outlet	Teerablauf (m), Teerabgang (m) départ (m) du goudron, sortie (f) du goudron
zastawka (f) smolna	Teerstandschieber (m)
odpływ (m) gazu gas outlet	Gasabgang (m) départ (m) du gaz, sortie (f) du gaz
piec (m) o retortach pionowych vertical retort setting	Vertikalretortenofen (m) four (m) à cornues verticales
retorta (f) pionowa vertical retort	Vertikalretorte (f) cornue (f) verticale
zamknięcie (n) górne top mouthpiece	oberer Verschluss (m), Füllverschluss (m) embouchure (f) supérieure
zamknięcie (n) dolne bottom mouthpiece	unterer Verschluss (m), Bodenverschluss (m) embouchure (f) inférieure
rura (f) pozioma do odbieralnika	Liegerohr (n)
piec (m) o retortach skośnych inclined retort setting	Schrägretortenofen (m) four (m) à cornues inclinées
retorta (f) skośna inclined retort	Schrägretorte (f) cornue (f) inclinée
ruch (m) suchy non-steaming	Trockenbetrieb (m) marche (f) à sec
ruch (m) mokry steaming	Nassbetrieb (m) marche (f) humide
smoczek (m), inżektor (m) injector	Injektor (m) injecteur (m)
forsunka (f) steam jet sprayer, steam jet atomiser	Dampfstrahlzerstäuber (m) pulvérisateur (m) à jet de vapeur
dysza (f) natryskowa sprayer nozzle	Streudüse (f) tuyère (f) de pulvérisation
zasłona (f), blenda (f) diaphragm	Blende (f) diaphragme (f)
ładunek (m) węgla coal charge	Kohleneinsatz (m), Kohlencharge (f) charge (f) de charbon
ładunek (m) retorty retort charge, charge per retort	Retortenladung (f), Retortencharge (f) charge (f) de cornue, charge par cornue
ładuga (f) weight of charge	Ladegewicht (n) poids (m) de charge
strona (f) ładowania, strona maszyn charging side	Ladeseite (f) côté (m) enfournement
strona (f) opróżniania, strona koksu discharging side	Entladeseite (f) côté (m) défournement
pomost (m) roboczy, stoisko (n) robocze operating floor	Arbeitsflur (m) plancher (m) de service, plateforme (f) de travail